

Masteroppgave

ADM755 Samfunnsendring, organisasjon og ledelse

Ulikheter og aksjemarkedet: Forholdene i Norge

Michael R. Larsen

Totalt antall sider inkludert forside: 70

Molde, 21.05.2021

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

<i>Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:</i>		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 30

Veileder: Dag Harald Claes

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 21.05.21

Antall ord: 14 213

Forord

Da denne oppgaven markerer slutten på min tid innen akademia ønsker jeg å starte med å takke de personene som har hjulpet meg gjennom 6 år med lange netter fylt med hardt arbeid og gode minner. Jeg vil takke min samboer for at hun har holdt ut med min kontinuerlige snakking om dette forskningsprosjektet, og jeg vil også takke mine studievenner som har vært der for meg både faglig og sosialt. Uten dere ville jeg aldri nådd her jeg er i dag.

Dette prosjektet oppstod ikke fra ingenting, jeg vil også takke Kristin ved AksjeNorge for tålmodigheten til å svare og veilede meg i min søken etter kunnskap til bruk som grunnlaget i denne oppgaven, og min veileder Dag Harald Claes som har hjulpet meg med å strukturere oppgaven og pekt meg i rett retning, uten deg ville denne oppgaven aldri sett dagens lys.

Da denne oppgaven er skrevet i kryssområdet mellom økonomi og samfunnsvitenskap ønsker jeg å lukke forordet med et sitat fra en av mine favoritt filosofer Platon:

“A good decision is based on knowledge, not on numbers.”

Sammendrag

Problemstilling:

«Hvordan påvirker endringer i personlig aksjeeierskap økonomisk ulikhet i Norge?»

Sosial ulikhet er et hett tema både i media, akademia og i politikken, denne oppgaven tar derfor på seg å undersøke sammenhenger mellom utviklingen av populasjonen norske private aksjonærer og utviklingen i nivået på ulikheten i Norge ved bruk av Gini-koeffisienten, S80/S20 og P90/P10.

Oppgaven har som formål å kartlegge og undersøke hvordan endringene i populasjonen «Private eiere av aksjer i Norge» kan bidra til å påvirke den økonomiske utvikling i lys av samfunnsvitenskapelige teorier. Dataen som er innsamlet er derfor i størst grad kvantitativ og kobles deretter opp mot de forskjellige samfunnsvitenskapelige forutsetningene, paradigmene, og teoriene som ligger til grunn for å forstå ulikhet i et sosiologisk perspektiv.

Ved å samle inn data fra Statistisk sentralbyrå, AksjeNorge og OECD vi har så har oppgaven analysert endringer i nivået av ulikhet i landet, endringer i populasjonen private aksjeeiere og gjort en komparativ sammenligning med nivåene som kan sees på privat eierskap i Sverige og Danmark og knyttet dette opp til landenes individuelle scoringer på ulikhet ved bruk av Gini-koeffisienten.

Oppgaven undersøker også hvorfor dette er et viktig vitenskapelig felt som burde undersøkes i større grad på bakgrunn av realeffekten av forskjellige former for sparing, dette blir tydeliggjort ved bruk av en modellering av forskjellige sparemetoder med formål å understreke hvor viktig kompetanse innen kapitalforvaltning vil være nå og i fremtiden for å motvirke økte ulikheter og konsekvensene av disse.

Oppgaven klarer ikke finne en klar link mellom utviklingen av populasjonen av norske privatpersoner som eier aksjer og nivåene av forskjell som kommer frem av dette, men klarer likevel å fremstille funn knyttet til populasjonsutviklingen som kan være spennende for videre forskning.

Innhold

1.0	Innledning	1
2.0	Metode	4
2.1	Forskningsdesign	4
2.2	Datainnsamling	5
2.3	Beskrivende data for måling av ulikhet blant nordmenn	5
2.3.1	Gini koeffisienten	5
2.3.2	P90/P10 og S80/S20	6
2.4	Statistiske data om aksjesparing i Norge	6
2.5	Vurdering av mulige svakheter ved de statistiske dataene	8
2.5.1	Ny statistikk	8
2.5.2	Mangel på data	8
2.5.3	Feil data?	9
2.6	Etiske hensyn og melding av prosjektet	9
3.0	Teori	10
3.1	Ulikhet	10
3.2	Sosiologisk teori om ulikhet	11
3.2.1	Thomas Piketty og det historiske perspektivet	14
3.2.2	Ulikhet og risiko	15
3.2.3	Økende finansialisering	16
3.2.4	De teoretiske implikasjonene av arbeideren som aksjonær	17
3.2.5	Økende ulikheter?	18
3.3	Oppsummering teorikapittel	19
4.0	Aksjemarkedets rolle i økonomien	20
4.1.1	Børsens historie i Norge	20
4.1.2	Aksjemarkedets funksjon knyttet til privat sparing	20
4.1.3	Aksjer og risiko	21
4.1.4	Skopusser indikatoren	22
4.1.5	En ny æra for investering	22
4.2	Oppsummering innføring i aksjemarkedets rolle i økonomien	24
5.0	Analyse	25
5.1	Ulikhet i Norge	25
5.1.1	Gini-koeffisienten	26
5.1.2	S80/S20	27

5.1.3	P90/10	28
5.2	Kapitalmarkedet i Norge	29
5.2.1	Utviklingen av populasjonen: private aksjonærer i det norske finansmarkedet.	29
5.2.2	Utvikling av populasjonen 2: Verdien i markedet	30
5.2.3	Gjennomsnittsporteføljer og deres utvikling.....	31
5.2.4	Finansmarkedets utvikling i tidsperioden	32
5.2.5	Populasjonsendringer og mønstre for norske aksjonærer.	33
5.2.6	Kjønn.....	33
	Komparativ analyse av forskjeller i ulikhet og deltakelse i aksjemarkedet basert på tall fra Danmark og Sverige.	37
5.3	37
6.0	Drøftelse	39
6.1	Sparemetoder og hvorfor disse er viktige.....	39
6.2	Endringene i det norske aksjemarkedet.....	41
6.3	Utviklingen av ulikhet i Norge	42
6.4	Norge, Danmark og Sverige og økonomisk ulikhet.	44
6.5	Kjønnsperspektiv	44
6.6	Forskjeller i arv	45
7.0	Konklusjon.....	46
8.0	Forslag til videre forskning	50

Vedlegg:

Tabell 1: Utviklingen av økonomiske ulikheter i Norge regnet ut ved bruk av Gini-koeffisienten

Tabell 2: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge ved bruk av S80/S20

Tabell 3: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge regnet ut ved bruk av P90/P10

Tabell 4: Utviklingen i antall norske investorer i perioden 2014-2020

Tabell 5: Utviklingen i total verdi eid av norske aksjonærer i perioden 2014-2020 (MNOK)

Tabell 6: Utviklingen av verdien på gjennomsnittsporteføljen til den Norske aksjeeier

Tabell 7: OSBX utviklingen i perioden 2011-2021

Tabell 8: Utviklingen i forholdstallene mellom mannlige og kvinnelige aksjeeiere i perioden 2015-2020

Tabell 9: Kvinnelige andel aksjonærer i det norske aksjemarkedet i perioden 2015-2020

Tabell 10: Fordelingen av verdier i det norske aksjemarkedet fordelt mellom menn og kvinner

Tabell 11: Kvinners prosentvise representasjon og prosentvise andel av verdien i aksjemarkedet

Tabell 12: OECDs data på landenes resultat fra utregningen ved hjelp av Gini-koeffisienten

Tabell 13: Utviklingen av aldersgruppene representert i det norske aksjemarkedet i prosent

Tabell 14: Utviklingen av verdi og antall aksjonærer for menn, kvinner og kombinert (2015-2020)

1.0 Innledning

Oppgaven knytter seg til utviklingen av den økonomiske ulikheten i Norge, og hvordan dette kan knyttes opp til eierskapet av verdipapirer eid av privatpersoner blant den norske populasjonen.

Økonomiske ulikheter er et tema som har blitt diskutert lenge av både akademikere og politikere og ofte knyttes opp mot de redistribuerende politiske tiltakene som blir innført for å minske de økonomiske forskjellene i befolkningen. Eierskap av verdipapirer og beslutningene enkeltindividene i samfunnet tar er dessverre et tema jeg mener har fått urettferdig lav oppmerksomhet. Dette inspirerte meg til å opparbeide denne oppgaven for å kartlegge og introdusere leseren til min hypotese om at enkeltindividets kunnskaper knyttet til kapitalforvaltning og økonomiske kompetanse kan være avgjørende for å minske de økonomiske forskjellene i landet.

Aksjesparing er en form for investering, aksjekjøperen vil vanligvis gjennomføre denne typen sparing i håp om å få en høyere avkastning på sin innskutte egenkapital sammenlignet med spareformer som den mer norske tradisjonelle sparebank sparingen. Jeg mener at forskjeller i spareformer kan føre til økte forskjeller, men også bidra til å minske forskjellene da det sannsynligvis vil være enklere å lære gruppene med lavere inntekt i samfunnet om effektene av kapitalforvaltning enn å hindre de rikeste i landet fra å investere pengene sine.

At nordmenn investerer sin økonomiske kapital i norske selskaper kommer dessuten med den fordel at disse norske selskapene vil få muligheten til å høyne kapitalen sin og derved også kunne utvikle, innovere og utvide sine virksomheter, noe som svært sannsynlig vil ha en positiv samfunnseffekt.

AksjeNorge publiserte i 2016 en artikkel med tittelen «Nordmenn trenger mer sparekunnskap». (Nyhus, Refvik 2016) Denne artikkelen forklarer at nordmenn eier cirka 4% av de offentlig handlede aksjene på det norske aksjemarkedet, i sammenliknbare land som for eksempel Sverige ligger dette nivået nærmere 10%.

Artikkelen etterspør videre en nasjonal strategi for å bedre kunnskapen blant den norske befolkningen spesielt innen tre felt: Inflasjon, Renters rente effekten og diversifisering. For å besvare problemstillingen knyttet til oppgaven har jeg valgt å spesielt sette søkelys på renters rente effekten da dette er en av de effektene som trolig vil være utslagsgivende for å bedre nordmenns forståelse av viktigheten av god kapitalforvaltning.

Grunnen til at jeg vil knytte dette opp mot utviklingen av ulikhet stammer fra den populære debatten i det offentlige og i media knyttet til utviklingen av ulikheter i Norge, og mitt syn at dersom vi skal klare å motarbeide en stigende ulikhet som vi har sett siden 60-tallet så er det viktig at nordmenn stiller med de samme redskapene til å forstå sin egne økonomiske kontroll.

Dette kan være en kontroversiell påstand da det ofte blir diskutert mer direkte metoder for å utjevne de nasjonale økonomiske ulikhetene, og dette bringer oss ofte tilbake til høyere beskatning og dette kan sees i 2020 da den sittende regjeringen foreslo å kutte deler av formuesskatten og flere andre skatteendringer som opposisjonen på tidspunktet stilte seg mot. (Gjerde, Spence, Sørensen 2020)

Erna Solberg kommenterte i lys av dette:

«Å gjøre hele det norske samfunnet fattigere, gjør ulikheten mindre. Men det gjør ikke folks hverdag bedre»

Utviklingen av de økonomiske ulikhetene er også noe som vil bli analysert og drøftet i oppgaven for å kunne belyse hvordan finansmarkedet som en institusjon i det norske samfunnet og ulikheten som et sosialt fenomen kan knyttes sammen.

Grunnen til at dette fokuset vil være viktig er også på grunn av effektene av den økte ulikheten på individet og samfunnet øvrig. Både sosial og økonomisk ulikhet er et problem for individet, men også for samfunnet. Mennesker som er på den lavere delen av skalaen i inntektsfordelingen i det Norske samfunn er mer syke, og også utsatt for mer kriminalitet og narkotika relaterte problemer. Dette viser rapporter fra både det norske politiet og folkehelseinstituttet. (Folkehelseinstituttet 2018) (Sætre, Heibø, Kjenn Stab 2013)

Som nevnt tidligere er det derfor viktig at vi som akademikere bidrar der vi kan ved å kartlegge hvordan endringer i samfunnet kan bidra til å endre forholdene som utgjør den økonomiske ulikheten.

Grunnen til at oppgaven knytter seg mot økonomisk ulikhet som en helhet og ikke til sosial ulikhet som er et mer diskutert ulikhetsspektrum representert i sosiologien og samfunnsvitenskapen er på bakgrunn av vanskelighetene for å kunne måle sosial ulikhet både knyttet til faktorer som er vanskelige å måle og kartlegge, men også da det er en bred uenighet i faglitteraturen av nøyaktig hva som utgjør sosial ulikhet. Jeg vil returnere og gjøre rede for denne påstanden i oppgavens teorikapittel. Temaet for oppgaven vil derfor begrense seg til «Den norske aksjeeiene populasjonen og økonomiske ulikheter i Norge» Aksjemarkedet har en lang tradisjon i den vestlige verden, men muligens en kortere tradisjon i Norge enn i andre land. Den første registrerte børsen oppstod i Amsterdam i 1611, mens den norske børsen ikke åpnet sine dører før i 1819 og som en aktør med en sentral rolle i gjelds- og egenkapitalfinansiering av næringslivet ikke oppstod før slutten av 1970 tallet. (Oslo børs 2019) (SoFi Learn 2021)

Rolf Aaberge deltok i 2021 i et intervju med NRK der han også beskrev en implikasjon som vil være viktig for forståelsen av hvorfor økonomiske ulikheter kan være avhengige av forbindende verdier: (Slotten 2021)

«Uten arveavgiften arver man formuer skattefritt, og dette vil bidra til at ulikheten videreføres»

Heter det fra artikkelen, dette vil i teorikapittelet bli knyttet opp til Thomas Piketty og hans teori om utviklingen av de økonomiske ulikhetene, hovedsakelig sentrert til Frankrike.

Da Norge som nevnt tidligere var sent ute med å plassere børsen som en samfunnsaktør sammenlignet med andre land (Nederland, USA) kan dette også ha bidratt til at nordmenn i større grad sparer sine penger i sparekontoer enn i andre land, og at dette er en tradisjon som enda sitter igjen siden den tiden børsen ikke var tilgjengelig for alle.

For å belyse temaene jeg har valgt for oppgaven og for å kartlegge både økonomisk ulikhet og utviklingen i det norske aksjeeierskapet har jeg derfor valgt problemstillingen:

«Hvordan påvirker endringer i personlig aksjeeierskap økonomisk ulikhet i Norge?»

2.0 Metode

Dataene brukt for å besvare problemstillingen er preget av å være todelt, på en side har jeg tatt i bruk kvantitative data for å undersøke utviklingen i aksjemarkedet for private aktører i årene 2014 – 2020, på den andre siden tar jeg i bruk statistiske data om ulikhet i Norge hentet fra SSB. Jeg bygger også på sekundærlitteratur innen forskningsområdene «ulikhetsforskning» og andre relevante samfunnsfaglige forskningsområder (samfunnsøkonomi, globalisering og feminisme) for å tolke hvordan observasjoner fra den kvantitative dataen kan påvirke de økonomiske forskjellene i Norge.

2.1 Forskningsdesign

For å belyse problemstillingen har jeg valgt å ta i bruk undersøkelsesformen «casestudie» da objektet for undersøkelsen er klart avgrenset i både tid og rom. Formålet med å gjennomføre denne undersøkelsen med denne formen for forskningsdesign er å best mulig kunne belyse de endringene som har skjedd i populasjonen av Norsk aksjeeiere i den tidsperioden vi har tilgang til data for. (Jacobsen, 2015)

Jeg mener casestudiets åpne form vil være et bedre hjelpemiddel for å kunne observere og kartlegge interessante deler av datasettet for nærmere analyse sammenlignet med mer lukkede og strenge former for undersøkelses metoder der formkravet for å kunne observere og ta i bruk data ofte vil være strengere. Noen eksempler på dette kan være korrelasjonsanalyser, dokumentanalyser og selvsagt fler andre former for forskningsdesign som alle vil på sine måter kunne besvare problemstillinger på bedre måter dersom objektet i undersøkelsen ikke var like utforskende som det den er.

Ved å ta i bruk en casestudie kan vi opparbeide inngående kunnskap om og en helhetlig forståelse av den kollektive enheten som studeres, i denne undersøkelsen er denne kollektive enheten Norske aksjeeiere og undersøkelsen går i dybden på tallmaterialet knyttet til økonomisk ulikhet som fenomen i enheten. Da oppgaven har et komparativt trekk i analysedelen vil denne studien også til dels kunne knyttes til det komparative casestudiet der man ser på flere enheter og sammenligner disse, dette vil bli gjort i analysedelen av oppgaven og vil da gjøre en komparativ analyse på fenomenet mellom Norge, Sverige og Danmark.

Casestudiet er gjenkjennelig i det at fokuset er på en sak og derved en enhet i et begrenset tidsrom, denne undersøkelsen har primærdata og sekundærdata avgrenset til en tidsperiode og avgrenser befolkningen casen gjelder til den norske populasjonen som har investert penger i aksjemarkedet. Formålet med denne formen for studie vil som nevnt være å tilegne meg selv og leseren en oversikt over utviklingen blant norske aksjeeiere samtidig som studiet vil sikte på å kartlegge endringer dette kan knyttes til og knytte dette opp til endringer som vises i målingen av økonomiske forskjeller i Norge

2.2 Datainnsamling

Ved innsamlingen av data er det i hovedsak to former for data som er samlet inn, den første formen for data er data som måler ulikheten i Norge. Dette datagrunnlaget er hentet fra SSB sin statistikkbank. Den andre formen for data er data knyttet til populasjonen norske aksjeeiere, denne dataen er innhentet ved hjelp av en dokumentanalyse der årsrapportene fra AksjeNorge har blitt gjennomgått og nøkkeldataen som jeg mener er viktig for å belyse problemstillingen er blitt hentet ut fra de årlige rapportene og strukturert i egne regneark for å skape tabeller og modeller for å illustrere utviklingen over tid.

2.3 Beskrivende data for måling av ulikhet blant nordmenn

For å måle ulikhet i det norske samfunn har jeg valgt å ta i bruk data fra SSB sin database, de tilbyr her tilgang på data knyttet til forskjellige former for måling av ulikhet i Norge mellom årstallene 1986 og 2019. Denne dataen er hentet fra SSBs statistikkbank. Dataen baserer seg på 3 ulike former for målinger, disse har som formål å reflektere fordelingen av inntekt i et land, dataen i oppgaven avgrenser seg til å kun se på de norske tallene. (SSB, 2019)

2.3.1 Gini koeffisienten

Gini koeffisienten er en avansert utregning som måler ulikheten i inntekt i et land, gjennom denne utregningen vil man komme frem til et tall mellom 0, og 1. I et tilfelle der dette tallet er 0 vil dette bety at landet har komplett likhet for inntekt. Dersom tallet er 1 vil dette bety at en person innehar all inntekten i landet. I hoved dataen fra SSB er studenter holdt utenfor utregningen av ulikhet under Gini-koeffisienten, men jeg har valgt å ta i bruk data som tar med studenter i utregningen da dette er en mer rettferdig refleksjon og vil medføre høyere grad av korrekthet i den grad dataen skal brukes i komparativt øyemed.

2.3.2 P90/P10 og S80/S20

Dette er en annen form for måling av inntektsulikheter avgrenset til et område eller en befolkning, denne avgrensninger deler befolkningen opp i 10 like store grupper basert på inntekt for så å regne ut et forholdstall mellom gruppene. P90/P10 viser forholdet mellom de 10% rikeste og resten av befolkningen mens S80/S20 viser forholdet mellom de 20% med høyest inntekt og resten av befolkningen.

2.4 Statistiske data om aksjesparing i Norge

Dataene om aksjesparing i undersøkelsen er hentet fra Aksje Norge sine årsrapporter, dette er data på kjønn, fylke, alder og kapital-størrelse for private aksjonærer investert i det norske aksjemarkedet enten gjennom Oslo Børs eller gjennom Euronext VPS, dataen som er samlet inn og strukturert er fra årene 2014-2020.

Dataen som er samlet inn for å belyse problemstillingen er hentet fra årsstatistikken til Aksje Norge som er en stiftelse mellom et stort utvalg store aktører knyttet til kapitalmarkedet. Tallene fra rapportene er hentet fra Verdipapir Sentralen (VPS) og fremstilles av Aksje Norge.

For å besvare problemstillingen har jeg hentet årsrapportene skrevet av for årene 2015-2020 og strukturert dataen i egne regneark for å kunne kartlegge utviklingen i dataen. Verdipapirsentralen (VPS) er et selskap som håndterer og registrerer kjøp og salg av verdipapirer i Norge, selskapet registrerer utstedelse, eierforhold, omsetning, rettigheter, uttrekning av andeler og rente- og utbyttebetaling. (Store Norske Leksikon, 2021) Aksje Norge er en stiftelse med formål å øke kunnskapen om aksje- og verdipapirmarkedet. Stiftelsen ble opprettet i 1993 av LO, NHO, Oslo Børs, Rederiforbundet, VPS, Gjensidige, KLP, Statoil og en rekke børsnoterte selskaper, forvaltningsselskaper og meglerhus. Aksje Norges årlige rapport er utarbeidet på bakgrunn av data fra VPS og er offentlige dokument, dataen for disse dokumentene omhandler utelukkende privatpersoner som har eierskap av børsnoterte aksjer

Dataen i disse kildene er fordelt på flere faktorer, jeg har i min gjennomgang av dataene sett på fordelingene mellom menn og kvinner, og mellom aldersgrupper som er aktive i det

private aksjemarkedet (Med «er aktive» mener jeg her at de har direkte eierskap til verdipapir i form av enkelt aksjer).

Disse datagruppene ble valgt for å observere data over tid for å se korrelasjoner og forskjeller i utviklingen mellom de forskjellige gruppene (fylker, kjønn, aldersgrupper) jeg vil i drøftelsen se nærmere på utviklingen de forskjellige gruppene har vært gjennom de siste årene og knytte dette opp til den faglige teorien innen fagområdet «ulikhets forskning».

Dataen knyttet til alder er spesielt interessant da sparing i form av verdipapir blir sett på som en langsiktig spareform (AksjeNorge, 2021) noe som vil bety at en store utviklinger blant de yngre gruppene vil påvirke populasjonen av aksjeeiere i større grad da det ikke er tenkt at disse skal selge aksjene sine innen en kort tidsperiode og at disse aksjonærene derfor vil påvirke en vekst i de eldre aldergruppene etter hvert som de eldes.

Norge har i hovedsak en tradisjon ved å spare penger på sparekontoer, dette utgjorde tidligere en betydelig forskjell mellom Norge og andre Nordiske land der tall fra 2016 viste at Nordmenn i snitt eide 4% av aksjene omsatt på Oslo Børs mens i Sverige var tallet på hele 10% (Nyhus, Rekvik 2016). dette kan vise til en mangel på kunnskap om kapitalmarkedet som helhet noe som gjør at nordmenn over en lengre tidshorisont vil risikere å tape mer verdi gjennom tradisjonell sparing enn man ville gjort med en riktig strukturert aksjeportefølje. For å underbygge dette viser tall fra SSB at I snitt hadde nordmenn i 2019 61 000 NOK i investert i noterte verdipapirer mens andre nordiske land som vi liker å sammenligne oss med som Danmark og Sverige har 214 000 og 211 000 investert i verdipapirer.

Dataen som henvises til gjennom oppgaven vil bli brukt som deskriptiv data for å kunne skissere og vise til hvordan de teoriene og hypotesene jeg diskuterer under utarbeidingen av oppgaven kan bli påvirket av de utviklingene vi ser i datamaterialet, dette gjøres ved å sammenlikne vekst i antall og prosent i tidsperioder for å kunne henviser til hvilke forskjeller mellom de overnevnte gruppene som skiller seg ut. Da datamaterialet vi i dag har tilgang til er noe tynt vil man med et bredere datasett kunne gjennomføre en grundigere og mer korrekt analyse av tallene for å knytte empirien opp mot faktiske korrelasjonstall.

2.5 Vurdering av mulige svakheter ved metoden og de statistiske dataene

Selv om dataen er innhentet gjennom troverdige kilder og bør stemme i stor del er det noen svakheter jeg vil gå gjennom for å forsikre at leseren har en helhetlig forståelse av dataen og svakheter ved tallgrunnlaget for å gjøre analyse av tallene. Jeg vil også reflektere over valg av metode.

2.5.1 Valg av casestudie

Da formålet med oppgaven er å kartlegge hvordan eierskapet i det private finansmarkedet bidrar til utviklingen av de økonomiske forskjellene mener jeg det i et tilfelle der vi kan klart definere en populasjon og observere utviklingen av denne over tid vil være et klart valg å ta i bruk en casestudie. Dersom problemstillingen var rettet mot fremstilling av annen type informasjonsinnhenting vil trolig en kvalitativ metodisk tilnærming for å opparbeide dypere kunnskap om hvorfor de funnene vi presenterer i oppgaven er som de er vil trolig bidra til å skape en bedre forståelse for krysningspunktet mellom finansiell økonomi og samfunnsvitenskap som fagfelt.

2.5.2 Ny statistikk

Tidligere år har rapportene fra Aksje Norge kun rapportert på beholdningene til privatpersoner som handler aksjer på de regulerte markedsplassene som Oslo Børs og Oslo Axess, i 2016 ble markedsplassen Merkur Marked lansert som en markedsplass for vekst selskap som tar sikte på fullverdig børsnotering i løpet av en 3 års periode. Dette utgjør dog ikke en betydelig mengde av den totale kapitalen eller antallet aksjonærer og vil derfor påvirke dataen med en lav feilmargin.

2.5.3 Mangel på data

I perioden 2017/2018 ble det ikke rapportert om den totale portefølje verdien direkte, det er derfor i datagrunnlaget til oppgaven regnet frem gjennom å multiplisere antallet aksjonærer(a) med gjennomsnittsporteføljen (b) for å få total porteføljeverdi(c).

$$a * b = c$$

Dette kan ha et utslag for disse årene da det totale tallet ble avrundet til hele millioner, men vil i likhet med de andre svakhetene i datagrunnlaget utgjøre en svært liten feilmargin på maks en million (1 000 000) NOK for den totale beholdningen per gruppering.

2.5.4 Feil data?

Som nevnt i innledningen har det med vilje vært valgt å ikke innlemme andre spareformer enn privat verdipapir eierskap i form av aksjer da dette ville gjort oppgaven for omfattende og vanskeligere å innhente data om da fondene er styrt av forskjellige aktører som hver sitter på sine data om fond og fondsutviklingen. Dette gjør at oppgaven har en inneboende svakhet ved at den ikke får oversikten over antallet personer som eier i verdipapir fond. Dette er dog ikke veldig viktig da måten pensjon og aksjesparekontoer er oppbygd vil føre til en ujevn forklaring om den generelle kunnskapen om verdipapirmarkedet i dagens samfunn.

2.6 Etiske hensyn og prosjektets meldeplikt

Da dataen brukt i analysen og drøftingen av problemstillingen ikke inneholder data knyttet til individer, men heller data koblet til en hel populasjon mener jeg det ikke oppstår noen etiske hensyn som må tilrettelegges for å beskytte individer. Jeg finner det derfor selvsagt at oppgaven ikke vil ha et behov for å meldes inn til NSD. (Norsk senter for forskningsdata)

3.0 Teori

Dette kapitlet har som formål å gjennomgå sentrale teorier jeg mener er viktige for å skape et kunnskapsparadigme for å forstå ulikhet og dens effekt i samfunnsbildet. Jeg har derfor valgt ut en håndfull teoretikere fra forskjellige fagfelt (I hovedsak sosiologi og økonomi) som jeg skal gjengi hovedtrekkene i teoriene til. Dette kapitlet har som formål å belyse leseren med et perspektiv på et avansert tema med mange meninger og teorier å strukturere disse tankene på en måte som tillater leseren å skape en helhetlig forståelse av de sosiologiske og økonomiske teoretiske prinsipp som ligger til grunn for å forstå perspektivene oppgaven legger til grunn i sin drøfting av datamateriale.

Jeg vil starte kapitlet med en introduksjon til begrepet ulikhet for så å skrive noe om de sentrale teoriene knyttet til temaet, jeg vil derved diskutere noen av teoriene knyttet nærmere til fordelingen av kapital i det vestlige samfunnet og noen av effektene denne fordelingen har på samfunnet i Norge. Sentrale teoretikere som blir trukket frem i dette kapitlet er Ulrich Beck, Karl Marx, Thomas Piketty, Pierre Bourdieu og Max Weber. Et annet aspekt jeg også har funnet det interessant å trekke frem i denne delen av oppgaven er noen av de økonomisk historiske begrepene som tradisjonelt har blitt brukt til å beskrive finansmarkedet, det vil også redegjøres for indikatorer og «tells» i knyttet opp til det moderne aksjehandelsperspektivet.

3.1 Ulikhet

Ulikhet innen sosiologien blir ofte brukt som en forkortelse for samlebetegnelsen «sosial ulikhet». Da denne oppgaven har som mål å se nærmere på de økonomiske ulikhetene vil jeg først redegjøre for begrepet sosial ulikhet for så å innlemme økonomisk ulikhet knyttet opp til dette begrepet.

Sosial ulikhet blir betegnet som fordelingen mellom goder og onder i samfunnet, goder kan være inntekt, utdanning, jobb mens onder kan være kriminalitet, arbeidsløshet og forhold til risiko. (sv.uio.no) (Beck 2010, 45) En vesentlig del av dette er også fordelingen av kapital, i denne oppgaven ser jeg nærmere på kapitalforholdene i befolkningen og hvordan privatpersoners kapitalforvaltning kan være påvirket av nivået av ulikhet. Som

nevnt i metodekapittelet er data knyttet til ulikhet samlet inn med bakgrunn i den velkjente Gini-koeffisienten. Dette er et redskap som tar utgangspunkt i inntekt og formues fordelingen i et land for å lage et tall mellom 0 og 1 som tilsier fordelingen av goder i samfunnet som er målt. Dersom et samfunn hadde hatt en score på 0 ville dette bety at fordelingen av inntekt og formue er 100% likt mellom alle som er målt (befolkning i arbeidsfør alder 18+) mens dersom et land hypotetisk scorer 1 vil dette bety at en person innehar all kapital innen den målte enheten (landet). Jeg skriver mer om hvordan Norges utvikling og hvordan ulikheten og utviklingen av ulikheten har vært i Norge i analysekapittelet.

Andre hjelpemidler som også tas i bruk er S80/S20 og P90/P10 som ser på inntektsfordelingen mellom topp 20% og laveste 80%, og forskjellene mellom topp 90% og topp 10%.

Sosiale forskjeller og derfor også økonomiske forskjeller har konsekvenser for diverse deler av livet til enkeltindividene i samfunnet, dette kan være knyttet forhøyet bruk av ulovlige substanser og forhøyet risiko til å begå kriminalitet. (Sætre, Hofseth og Kjenn Stab 2018)

3.2 Sosiologisk teori om ulikhet

Denne oppgaven har som hovedfokus å se på de økonomiske forskjellene og hvordan disse har utviklet seg samtidig som den utreder hvordan en endring i demografien blant de som eier aksjer i Norge kan påvirke den økonomiske ulikheten. Det er derfor jeg har valgt å fokusere teorikapittelet til å handle om ulikhet, et fagfelt som har vært mye diskutert både i den akademiske og politiske sfære de siste årene. Da dette er en samfunnsfaglig oppgave, har jeg valgt å ta i bruk teorier fra noen av de fremste teoretikerne innen sosiologi, men også innarbeide det økonomiske perspektivet for å avgrense oppgaven.

Teorier om klasse ble først den ledende retningen under den industrielle revolusjonen, Karl Marx var tidlig ute med publiseringen «Det kommunistiske manifest» (1948) som er en ideologisk erklæring på vegne av arbeiderklassen utarbeidet i kollaborasjon med Marx kollega Friedrich Engels. Samarbeidet ble gjennomført ved at Marx tok utgangspunkt i teoriene til Engels i deler av sin utarbeidelse av Manifestet.

Dette manifestet har siden den tid blitt beskrevet som et epokegjørende dokument i arbeiderbevegelsens historie. Dette skrevet ble også basen for Marxismen og blir i stor del sett på som et grunnarbeid innen klasseteori som er et teorimangfold vi skal gjennomgå i dette kapittelet.

I starten delte Marx i hovedsak samfunnet opp i 2 klasser; Proletariatet (Arbeiderklassen) og Borgerskapet (De rikeste av byborgerne). Marx opererte i sine verker også med begrepet «småborgerskapet» som vi i vår tid vil kalle selvstendig næringsdrivende (eller noe lignende) dette var håndverkere, familiedrevne handelsmenn og selvstendige bønder som eide «means of production» men samtidig ikke kjøpte arbeidskraften fra Arbeiderklassen for å drive sin produksjon. Grunnen til at dette er viktig å innlemme i teoriforståelsen i senere tid er på grunn av implikasjonene disse teoriene har hatt på senere teorier om ulikhet i samfunnet og hvordan dette har påvirket teorier fremmet av sentrale teoretikere jeg ønsker å ta i bruk for å forstå problemstillingen: Piketty, Beck, Weber og Bourdieu.

Karl Marx teorier er viktig å se i et historisk lys, dette er teorier som i stor grad utarbeider hvordan den hurtige industrialiseringen under 1800 tallet påvirket samfunnet og hvordan arbeiderklassen mistet sitt forhold til produksjon og sin identitet da Marx beskrev denne historiske bevegelsen ved at arbeiderne sin evne til å bli et fullstendig selvrealisert menneske da de mistet eierskapet til produksjonen og mennesket er avhengig av arbeid for å oppnå full selvrealisering.

Til tross for å ta i bruk den samme definisjonen av klasser i sine teorier der det særlig var Borgerskapet og Proletariatet som ble utpekt definerte ikke Max Weber disse klassene ved hjelp av eiendomsretten på samme måte som Karl Marx gjorde. Weber definerte heller disse klassene ved å se på klassenes dynamiske utviklingsmuligheter. Dette ble gjort ved å definere individenes mulighet til å erverve seg eiendom, autonomi i arbeidsmarkedet og forholdet til makt som videre definerte disse klassene i samfunnet. (Weber 1947, 424-426) Disse teoriene var produkter av sin tid, og kunne derved forståelig nok ikke forutse den utviklingen som kom til å finne plass i den vestlige verden i århundrene som skulle komme, i nyere tid kan vi enda se hvordan de grunnleggende ideene om klasse blir brukt av moderne teoretikere.

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu har i moderne tid utviklet et annerledes paradigme for å forstå klassesamfunnet. Bourdieu mente det var viktigere å sette søkelys på menneskets kapitaler og fra dette stammet hans teori om kulturell, økonomisk og sosial kapital. (Bourdieu 1984, 102) Mens Marx og Webers teorier til dels baserer seg på å se klasser i linsen av forholdet til de eiendom eller maktforhold har Bourdieu heller lagt vekt på individets ulike former for kapital:

Økonomis kapital:

Individets tilgang til eiendom (Eiendom definert her som penger, eiendeler og land)

Sosial kapital:

Dette er en form for kapital som baserer seg på individets kontaktnettverk, dette er en kapital som mange som driver med «networking» kanskje vil kjenne seg igjen i. Kapitalen i denne forstand er ikke basert på hvor mye man eier eller hvor mange man kjenner, men heller kvaliteten på kjennskapet et individ har. Dersom man i sosialt lag er kjent med andre folk med høy sosial kapital vil man derfor opparbeide seg høy sosial kapital selv.

Kulturell kapital:

Denne formen for kapital er basert på Bourdieus mening om at overklassen omringet seg med kulturelle symboler på sin bedre smak, dette kan være mat som kaviar eller kultur som kunst eller opera.

Til tross for denne utviklingen innen klasseteori er formålet til denne oppgaven å se på utviklingen av samfunnet og ulikhetene mellom grupperinger i samfunnet basert på økonomiske sanntidsdata fra de siste årene, jeg vil derfor utrede mer om defineringen av økonomiske klasser og hvordan utviklingen av disse definisjonene har vært i senere tid.

Mens Marx og Weber definerer «overklassen» som individer i samfunnet eller klassen i samfunnet som har eierskap til eiendom som tidligere definert har også Bourdieu en definisjon som innebærer den økonomiske kapitalen som avgjørende for å plassere mennesker i klasser.

I denne oppgaven er siktemålet å fokusere betydningen av det å eie aksjer i slike perspektiver på ulikhet.

3.2.1 Thomas Piketty og det historiske perspektivet

Thomas Piketty (Piketty, 2014) diskuterer temaet om økonomisk ulikhet i et historisk perspektiv i sin bok «kapitalen i det 21. århundre» Boken åpner ved å sette spørsmål til om konsentrasjonen av kapital samler seg i færre hender eller om den balanserende kraften til vekst, innovasjon og konkurranse har medført en mer rettferdig fordeling av kapital i samfunnet.

I sin bok peker Piketty mot det historiske perspektivet til fordelingen av inntekt i samfunnet, i årene mellom 1920 og 1950 blir det beskrevet en stor reduksjon i ulikhet som en konsekvens av de politiske tiltakene som var reaksjonære etter første og andre verdenskrig. Piketty beskriver dog at i årene etter 1980 at det har vært en stigende trend der befolkningen har senket skattenivået og forekomsten av et politisk skifte knyttet til finanssektoren:

«The history of inequality is shaped by the way economic, social, and political actors view what is just and what is not, as well as by the relative power of these actors and the collective choices that result.»

Dette sitatet binder inn de tidligere nevnte sosiologiske perspektivet inn til dagens ulikhet spørsmål, hvordan har holdningen til de faktorene som utvikler ulikhet enten ved å minimere den eller ved å utvide den utviklet seg utviklet seg hos de relevante aktørene?

Dette kan knyttes opp mot valgresultater og også hvordan store grupper individer bestemmer seg for å bruke sine økonomiske midler. I innledningen til undersøkelsen beskrev jeg et sitat av Benjamin Franklin hvorav han uttalte at penger som tjener penger tjener penger. Dette går også i tråd med Marx prinsipp om endeløs akkumulasjon: prinsippet sier at det er to muligheter for kapitalismen, enten at retur ratene for kapital sank så mye at «motoren» i det kapitalistiske systemet forsvant eller det andre alternativet at akkumulasjonen av kapital basert på nasjonal inntekt ville bli for akkumulert blant en elite og at arbeiderklassen derved ville gjøre opprør mot borgerskapet.

Begrunnelsen for den stigende ulikheten i dette perspektivet peker mot historiske og institusjonelle rammeverk som muliggjør denne utviklingen i motsetning til det populære synet av at den økende globale økonomiske ulikheten er en konsekvens av økende finansialisering, globalisering og teknologiske utbytter av arbeidere.

Konsekvensene av denne utviklingen beskriver Piketty som en åpning for økende klasseforskjeller, jeg finner det derfor svært relevant å knytte hans teorier opp mot oppgaven

3.2.2 Ulikhet og risiko

Risiko er et sentralt begrep i kapitalforvaltningen, da prosjekter med høyere risiko ofte har kravet om høyere risiko. (Nordea.no, 2021)

Ulrich Beck (Beck, 1997) er en velkjent tysk sosionom som er mest kjent for uttrykket «risikosamfunnet» og «andre modernitet» han skrev mye om risiko, kapitalisme og globalisering. Jeg mener denne teoretikeren er sentral å trekke frem i oppgaven da forholdet til risiko er viktig for å forstå hvorfor folk håndterer kapitalstyring slik de gjør. I introduksjonen til risikosamfunnet blir det kjent at dette er en betegnelse for tidsalderen vi nå befinner oss i, Beck mener i sine teorier om risikosamfunnet at det er en konsekvens eller et avkom fra industrisamfunnet som har gjort at vi har utviklet risikosamfunnet vi nå i dag lever i. Mens en postmoderne sosiolog kanskje ville beskrevet samfunnet og fremtiden vi står ovenfor som kaos vil Beck isteden beskrevet dette som usikkerhet og risiko. Beck tar i stor grad høyde for økologi i større grad enn han tar høyde for økonomi i sine tekster, men gjenklagen om usikkerhet og risiko bør tas til etterretning når det kommer til en oppgave om økonomiske forskjeller. Beck var en tilhenger av klassesamfunnet som en forståelse av samfunnet og mente også at i dette risikosamfunnet vi lever i så er risikoen forskjøvet fra de rike til de fattige på det økologiske planet, eksempler brukt her er utslippene av giftige gasser, forgiftning av drikkevann og mangel på kontroll med andre risikofaktorer som påvirker de svakeste.

I hans skriv «å leve på en vulkan» beskriver Beck forholdet til risikoforskning fra et akademisk perspektiv som et fagfelt der begrenser seg til kvantifiserbare risikoer og forskningen på området blir derfor bundet til kun den kvantifiserbare sfæren mens de spørsmålene stilt av sosial rasjonalitet blir beskrevet som besvart med svar på spørsmål den aldri har stilt.

Dette blir gjeldende for oppgaven da å kunne skaffe oss en forståelse for de skjulte truslene ved økte ulikheter også innebærer å ha en forståelse for de skjulte truslene taperne på ulikhetsskalaen blir utsatt for. Disse skjulte truslene er trusler som ifølge Beck ikke kun er forbundet med et økonomisk perspektiv, men også et miljø, klima og livsperspektiv som gjør at populasjonen som er fattigst eller rangerer lavest i klassesystemet også er utsatt for en betydelig høyere andel av disse risikoene.

3.2.3 Økende finansialisering

Ingrid Hjertaker og Bent Sofus Tranøy beskriver i «ustabilitetens politiske økonomi» (Hjertaker & Tranøy, 2017) teorier som knytter seg godt til problemstillingen. Forfatterne argumenterer for å ta i bruk begrepet finansialisering som smått nevnt tidligere i oppgaven som en form for samtidsdiagnose for det økonomiske landskapet vi befinner oss i. Finansialiseringsperspektivet ser nærmere på den økende makten til finanssektoren gjennom maktorientert politisk økonomi som rammeverk. Boken beskriver en bevegelse fra industrialiseringen og en fragmentering av den internasjonale handelen der vi ikke lenger handler i ferdige varer, men at deler til varer blir handlet på tvers av landegrenser, også beskrivelsen av utviklingen i produksjonen der vi tidligere var avhengig av arbeidere, men nå har flyttet oss over til kapitaltunge maskiner for å bytte ut arbeideren blir fremstilt. Pally (2007) definerte finansialisering som:

«Financialization is a process whereby financial markets, financial institutions and financial elites gain greater influence over economic policy and economic outcomes. Financialization transforms the functioning of the economic system of both macro and micro levels»

Krippner (2012: 27) beskriver finansialisering som den økte betydningen av finansiell aktivitet som en kilde til profitt i samfunnet.
(Hjertaker & Tranøy 2017. 24-25)

Vi har i politikken både i Norge og i utlandet (spesielt USA) sett hvordan de siste årene så har utviklingene i aksjemarkedet blitt brukt som en målestokk for helsen på landets økonomiske situasjon, til tross for at denne oppgaven til dels gjør samme feilslutning som disse politiske utsagnene gjennom media og politikere skriver jeg om dette da det er viktig at leseren tar med seg videre forståelsen om at utviklingen i aksjemarkedet i en nasjon ikke en like stor korrelasjon med den ekte helsen på økonomien men heller en større korrelasjon med troen på økonomien som nevnt tidligere i dette kapitlet.

Med en økende demokratisering av aksjemarkedet vil vi også havne i en situasjon der middelklassen og muligens også de av lavere klasser også vil ha en interesse for de

funksjonene i markedet som før var forbeholdt kapitalistene og borgerskapet. Dette medfører også at Hjertaker og Tranøys sanntidsdiagnose om den økende makten til finanssektoren bør knyttes opp til situasjonen vi opplever i verden i dag.

3.2.4 De teoretiske implikasjonene av arbeideren som aksjonær

Til tross for at Norske privatpersoner i snitt eier en svært liten andel av aksjene omsatt på børs sammenlignet med land med lik sosial oppbygging og tradisjon som oss, har viktigheten av konsekvensene ved en økning av nye aksjonærer og hvordan dette påvirker «klassene» i samfunnet en sentral plass i undersøkelsen.

Mens arbeiderklassen historisk har vært avhengig av sin inntekt fra lønn er det nå et mer nyansert bilde hvor dersom en arbeider klarer å opparbeide seg nok kapital og investerer denne klokt kan denne personen «frigjøre» seg fra denne typen avhengighet. Dette skaper også nye spennende problemstillinger som kan kobles opp mot den tradisjonelle sosiologiske klasseteorien og hvorvidt klassene er dynamiske som fremstilt av Weber. Når det har som i de siste årene forekommet en demokratisering av finansmarkedet der arbeiderklassen har fått verktøyene til å tilegne seg informasjon om markedene og muligheten til å enkelt investere sin kapital mener jeg det er viktig å drøfte dette opp mot de før nevnte teoriene. Med dagens situasjon i det norske aksjemarkedet er det nå i de arbeiderne som eier aksjer sin interesse at bedriftene går med overskudd og derved enten kan betale utbytte eller indirekte betale utbytte ved at aksjen stiger i verdi. Dette skaper en felles interesse mellom klassene som ble definert i kapitlets introduksjon til Marx. En annen implikasjon av dette er konsekvensen knyttet til risiko og

Finansialiseringsperspektivet. I Becks teoretiske rammeverk fordeles kapitalen med en konsentrasjon i toppen av klassene mens risikoen fungerer motsatt og samler seg lenger nede i klassesamfunnet. (Beck 2010, 45) Men i et scenario der arbeiderklassen også er en aktiv deltaker i kapitalinvesteringen vil dette da muligens virke som en utjevning funksjon da det ikke lenger kun er borgerskapet som har mulighet til å tjene penger på effektiviseringen av produksjon. Knyttet til risiko og risikosamfunnet er det også enkeltindividets forhold til risiko som kan knyttes inn her, tidligere da arbeidere livnærte seg på inntekten fra lønnet arbeid så vil en kombinasjon av dette og kapitalinvestering gjennom aksjer føre til at enkeltindividene i arbeiderklassen nå også vil måtte forholde seg

til risikoen av monetært tap dersom aksjene de er investert i ikke presterer eller går i tap. Knyttet til dette kan vi også finne finansialisering begrepet presentert gjennom Hjertaker og Tranøy tidligere i kapittelet. Når det oppstår store økninger av nye aksjonærer slik som det forekom i året 2019-2020 så vil dette også medføre at disse personene også presenterer seg selv til en økt risiko og en økt eksponering til å måtte forholde seg til prestasjonen til finansmarkedet. I finansialiseringens rammeverk så vil dette også medføre at arbeiderklassen må forholde seg til at fremtidige finansielle kriser slik som opplevd i dot-com krisen i 2001 og den amerikanske boligkrisen i 2008 kan påvirke livet deres i større omfang enn tidligere da den nasjonale økonomien er knyttet opp til internasjonale forhold.

3.2.5 Økende ulikheter?

Det har lenge pågått en diskusjon om utviklingen av ulikhetene i Norge, mens man kan se til dataen samlet inn i denne oppgaven viser det tydelig at utviklingen i følge Gini koeffisienten at ulikhetene har de siste 5 årene vært på en negativ trend, altså at ulikhetene har minsket. (SSB 07756) SSB sier i en artikkel fra september 2020 (Aaberge, Modalsli og Vestad 2020) at ulikhetene i Norge i realiteten har økt utover det som kan reflekteres i Gini koeffisienten eller de andre formene for måling av økonomiske ulikheter.

Denne påstanden begrunnes med endring i skattereglene i 2006, før 2006 kan man se fra den offisielle statistikken gjengitt i artikkelen at det ble tatt ut større summer i gevinst før 2006 og at det i etterkant har vært en økning av urealisert gevinst etter innføringen av aksjegevinstskatten. Dette endrer da ikke fordelingen av kapital i befolkningen, dette endrer bare det faktum at denne økningen i eierandeler gjennom aksjer ikke blir bokført i skattemeldingen til enkeltindividene og at disse da heller sitter på økende eierandeler av firmaer (ikke likvide midler). Dette medfører dog enda en utvikling i kapitalfordelingen mellom individene i Norge, dette gjør bare denne fordelingen vanskeligere å forholde seg til i den offentlige statistikken.

Dette er viktige poeng for oppgaven å ta med seg videre inn i drøftelsen av utviklingen i inntektsfordelingen i landet i tråd med endringene i personlig sparing.

Noe jeg mener skaper en grunnleggende forverring av statistikken er forskjellen på å omtale inntekt som skattbar inntekt + kapital mellom å omtale inntekt som kun en betegnelse på realisert gevinst gjennom arbeid, investeringer eller varesalg.

Også de forskjellige metodene som blir brukt for å måle ulikhet som fører til forskjellige trender og resultater ut fra hvilken metode eller hvilke tall man velger og tar i bruk vil ha en innvirkning på hvordan utviklingen er.

3.3 Oppsummering teorikapittel

I dette kapitlet har jeg gjennomgått sentrale teorier og rammeverk knyttet til sosiale, og økonomiske forskjeller, og hvordan disse teoriene forholder seg til hverandre for å skape et rammeverk vi kan forstå forskjeller i klasse på bakgrunn av forskjellige faktorer som inkluderer, men ikke utelukkende består av blant annet økonomisk kapital, og tilgang til denne.

Det jeg legger merke til er at teoriene er ofte motsigende i hva som er å regne som sosial ulikhet, men de har alle til felles at økonomiske forskjeller har en sentral rolle i å definere forskjeller i samfunnet både i og utenfor klasseteorien.

Vi har også i løpet av kapitlet gjort rede for at det i denne undersøkelsen blir satt et rammeverk for at oppgavens forståelse av utvikling av økonomiske forskjeller forholder seg til utviklingen i inntektsforskjeller mellom de rikeste i samfunnet og samfunnet øvrig. (om dette er gjennom kapitalinntekt eller lønn)

Disse teoriene viser også til den dynamiske naturen til samfunnsvitenskapen der vi er nødt til å skape nye paradigmer for å forstå sanntidssituasjonen innen fagfeltet og hvorfor denne utviklingen vil være et viktig fagfelt for videre akademisk oppfølging.

4.0 Aksjemarkedets rolle i økonomien

I denne delen av kapitelet vil jeg gi en introduksjon til det Norske kapitalmarkedet, dets historie, funksjoner og utvikling gjennom årene for å skape forståelsen av bakgrunnen for å kunne besvare problemstillingen på en god måte.

4.1.1 Børsens historie i Norge

Historien om kapitalmarkedet i Norge strekker seg tilbake til 1818 når Kong Carl Johan sanksjonerte den første børsloven. Det ble i etterkant (1819) åpnet Christiania Børs. Børsen skulle på dette tidspunktet i hovedsak fungere som en valutabørs og som auksjonshus for kjøpmannsvarer, skip og skips deler. Det var dog ikke før begynnelsen av 1900-tallet at omfanget ble større, varehandelen som gjaldt på børsen hadde nå utviklet seg til å også gjelde frukt, sukker, olje og fisk. Det var først i 1907 at det ble åpnet for daglig valuta notering på den norske Børs. Varebørsvirksomheten som beskrevet over ble avsluttet i 1963 og man bevegde seg over til det vi kjenner i dag der individer eller grupper kan kjøpe aksjer i selskap, historisk var dette i stor grad selskap knyttet til statlig jernbane og sjømatindustrien. På 80-tallet startet diskusjonen om standardiserte opsjoner, kun 20 år etter sin innføring på det amerikanske kapitalmarkedet og derivatmarkedet åpnet i Norge den 20. Mai 1990.

Men, det var først på 2000 tallet børsen vi kjenner i dag ble til, Totalindeksen (TOTX) ble i 2001 byttet ut med Hovedindeksen (OSEBX) og året etter ble børsen standardisert til de samme handelssystemene som de øvrige Nordiske aksjemarkedene. I 2007 åpner børsen en ny regulert markeds plass (Oslo Axess) samtidig som børsen fusjonerer med Verdipapir sentralen og i 2010 skifter handelssystem igjen til det samme systemet som blir brukt i England på London Stock Exchange, en handling som i ettertid har tettet rommet mellom nasjonale og internasjonale investeringer fra Nordmenn da man har kunnet knytte seg tettere mot andre kapitalmarked i hele verden.

(Kilde: Aksjer for alle – 7-9)

4.1.2 Aksjemarkedets funksjon knyttet til privat sparing

Kapitalmarkedets hovedfunksjon er å være en markeds plass der bedrifter kan tilegne seg kapital for å bruke dette i videre utvikling av sine bedrifter, dette blir gjort ved at aksjonærer eller investorer kjøper opp eierandeler i bedriften. (Kilde: aksjer for alle)

For den private spareren betyr dette at den har tilgang til å kjøpe en andel av en bedrift en har troen på at skal lykkes.

Sparing i verdipapirer blir ofte betegnet som en langsiktig form for sparing, dette er for at den enkelte investor skal få en avkastning på avkastningen sin som nevnt i sitatet over, vil dette si at fortjenesten på å spare på denne måten vil være en sammenhengende rente bestemt av formelen:

$$A = P \left(1 + \frac{r}{n} \right)^{nt}$$

A = verdi av investeringen, P = prinsipiell mengde, r =årlig nominell rente,
n=antall ganger renten blir sammensatt i løpet av et år, t=antall år

Grunnen til at mange velger å spare i aksjer i motsetning til tradisjonelle sparemetoder som sparekontoen er på grunn av en høyere forventning på avkastningen av den innskutte kapitalen. Mens den tradisjonelle sparekontoen operer som en lavrisiko alternativ for spareren der det blir gitt en fastbundet rente. Dersom denne renten er lavere enn inflasjonen i det gitte året vil dette dog føre til at den reelle kjøpekraften til spareren blir minsket til tross for å være et tryggere alternativ. Jeg vil vie en del av analysekapittelet til å sammenligne forskjellige metoder for sparing brukt blant nordmenn for å se nærmere på konsekvensen av valg av sparemetode.

4.1.3 Aksjer og risiko

Ofte blir aksjesparing betegnet som høyere risiko enn tradisjonell konto sparing, og det er ikke ukjent at en investor vil sette høyere krav til forventet inntekt ved høyere risiko, det er derfor sentralt for tilstrømmingen av nye aksjonærer/investorer at bedriftene som samler kapital gjennom salg av verdipapirer klarer å levere ved at resultatet i bedriften (Inntekter – utgifter) er på forventet nivå eller høyere, dersom et aksjeselskap ikke klarer å levere til forventningene av eierne vil det ofte resultere i salg av aksjen og en synkende verdi da færre vil være interessert i å kjøpe aksjen enn som er interessert i å selge og selger må derfor ta en lavere pris for aksjen. Her kommer risikoen spareren tar ved at aksjen kan falle i verdi kommer inn.

Denne funksjonen i aksjesparingen er det vi tidligere koblet opp mot Becks risikoteorier.

4.1.4 Skopusser indikatoren

Skopusser indikatoren er en indikator som blir brukt blant noen aksjonærer til å beskrive tegn på at aksjemarkedet er på tur til å utvikle seg til et «bear market» etter en periode som et «bull market». Indikatoren stammer fra en gammel historie om hvordan Joseph Kennedy tjente sin formue i forkant av wallstreet krasjet i 1929. Hvorvidt historien er sann, er omdiskutert.

Historien tar plass i 1929 Joseph Patrick Kennedy påstod at det man måtte trekke seg ut fra aksjemarkedet, kort tid senere hendte «black Friday» som markerte starten på «The great crash» eller Wallstreet krasjet av 1929.

Kennedy kom med påstanden at det var på tide å trekke seg fra «bull markedet» på bakgrunn av at skopusseren hans tidligere hadde gitt han aksjetips, Kennedy som konsekvens veddet mot markedet og fikk en enorm gevinst ved å shorte (vedde mot) markedet. Siden denne historien ble kjent for offentligheten som en forklaring på Kennedys suksess gjennom en av de største økonomiske katastrofene som har skjedd i USA i moderne tid har historien gitt opphav til det investorer kaller skopusser indikatoren, at når aksjemarkedet er så tilgjengelig at til og med skopusseren vil ta del i det så er det på tide å komme seg ut.

Med denne indikatoren i bakhodet kan det derfor argumenteres for at den utviklingen vi har sett de siste årene med en øking av popularitet rundt aksjehandel som gjenspeiler seg i den plutselige økningen av private aksjesparere i 2020 (Aksje Norge) kan bidra til å destabilisere markedet.

4.1.5 En ny æra for investering

Som en konsekvens av det teknologiske skiftet i samfunnet har det vært en endring i hvordan investering blir gjort, tidligere måtte man møte opp i person på børsen gjennom en megler mens man i dag kan bestille aksjer gjennom nettportaler, dette ble ytterligere endret på med introduksjonen av aksjesparekontoer etter innføringen av dette i 2017.

En aksjesparekonto blir betegnet som en konto der privatpersoner ikke utløser skatt på verdipapir handel så lenge privatpersonen ikke trekker penger ut fra denne kontoen, dette åpner for enklere reinvestering av midler og flytting av midler uten å måtte utløse en skatt før en trekker ut gevinst fra denne kontoen.

Dette bringer oss inn på neste tema: en ny æra for investering

Dette er perspektiver jeg mener er veldig viktig å ta med videre i oppgaven, da Store Norske Leksikon definerer en aksje som: «En eierandel av et aksjeselskap»
Implikasjonen til denne definisjonen er ved dette eksempelet:

En bedrift ansetter 100 personer og utsteder 100 aksjer, derved kjøper hver person i firmaet hver sin aksje, hver arbeider i bedriften vil nå eie en prosent av bedriften og vil som følge av dette ha eierskapet til produksjonsmidlene til bedriften.

Historisk har aksjer og verdipapirer måtte blitt forhandlet gjennom børsen, det er nå heldigital børs i Norge og du kan gjennomføre aksjehandel i sanntid over internett, dette gjør at det er enklere enn noensinne for norske enkeltpersoner å gjennomføre aksjehandler og derved spare pengene sine gjennom aksjer.

Gjennom 2020 og 2021 har det vært et skifte i trendene i sosiale media, på grunn av den pågående Corona-pandemien har det vært stor pågang på sosiale medier, en trend som delvis har inspirert denne oppgaven har vært det økende antallet innholdsprodusenter som har produsert innhold knyttet til finansmarkedet og privatøkonomi.

Gjennom 2020 og 2021 har det vært en trend ved at investering og privatøkonomi ble et trendy tema på diverse sosiale plattformer som Reddit, Discord og TikTok der brukere kan skape samfunn som engasjerer seg rundt kjøp og salg av aksjer. (Bamvik, 2020)

Denne utviklingen har ikke gått de tradisjonelle mediene hus forbi, det har vært reportasjer som har forsøkt å gjengi hva som foregår i disse gruppene, kanskje mest kjent er GME hendelsen i tidlig 2021. Dette var en hendelse der en stor gruppe private brukere fra den åpne «tradinggruppen» r/wallstreetbets samlet gjennomførte et oppkjøp av ekstreme mengder med aksjer i det amerikanske selskapet «gamestop» uttrykk som «diamond

hands» og «dirt hands» ble i kort tid utviklet og aksjen steg på kort tid fra 18.84 USD til 325 USD i løpet av en måned.

Jeg vektlegger dette eksempelet i oppgaven for å vise til hvor mye innvirkning en stor andel av aksjeinvestorer kan ha på en aksje til tross for at den enkelte investors økonomiske eierskap er heller lite sammenlignet med eierandelene i bedrifter vi tradisjonelt ser hos profesjonelle investorer.

4.2 Oppsummering innføring i aksjemarkedets rolle i økonomien

I denne kapittelet har vi gjennomgått noen av funksjonene til det norske kapitalmarkedet og skapt en historisk forståelse av aksjemarkedet som en institusjon i det Norske samfunn, vi har også gjort rede for indikatorer og smått knyttet aksjemarkedets funksjon opp til personlig sparing som er en sentral del av oppgaven.

Vi har også diskutert hvordan aksjemarkedet fremstilles i moderne media plattformer som TikTok og Reddit, og implikasjonen av denne fremstillingen.

Da koblingen mellom sosiologi og finansøkonomi er grunnleggende for oppgaven har det å kunne se teoriene til det ene faget i lys av paradigmene satt av det andre fagene vært svært viktig for å kunne skape en helhetlig forståelse.

5.0 Analyse

I dette kapitlet er formålet å behandle og analysere den dataen jeg har fått inn gjennom datainnsamlingsfasen av undersøkelsen. Hovedmålet i dette kapitlet er å presentere de forskjellige dataene for å kunne sammenligne endringer som kan fremstå som kan belyse problemstillingen.

Kapitlet er delt opp i delkapitler som hver har i oppgave å belyse forskjellige temaer som er relevant for undersøkelsen, drøftingen av betydningen av disse dataene vil forekomme i drøftingskapitlet.

5.1 Ulikhet i Norge

Denne delen av kapitlet vil sette søkelys på endringene som har oppstått og som har blitt målt ved hjelp av de forskjellige metodene for måling av ulikhet. Datasettet tar utgangspunkt i tallene for Norge for å skape en helhetlig forståelse av trendene og utviklingen som har skjedd gjennom tidsrammen til datasettet i landet.

Senere i kapitlet vil vi ta i bruk disse tallene for å sammenligne denne utviklingen med den samme situasjonen vi kan se i Danmark og Sverige.

Formålet med dette delkapitlet er å skape en oversikt over utviklingen innen Norges målinger gjennom de tre måleverktøyene for ulikhet som blir brukt av SSB som ble nevnt innledningsvis i metodekapitlet: Gini Koeffisienten, S80/S20 og P90/P10.

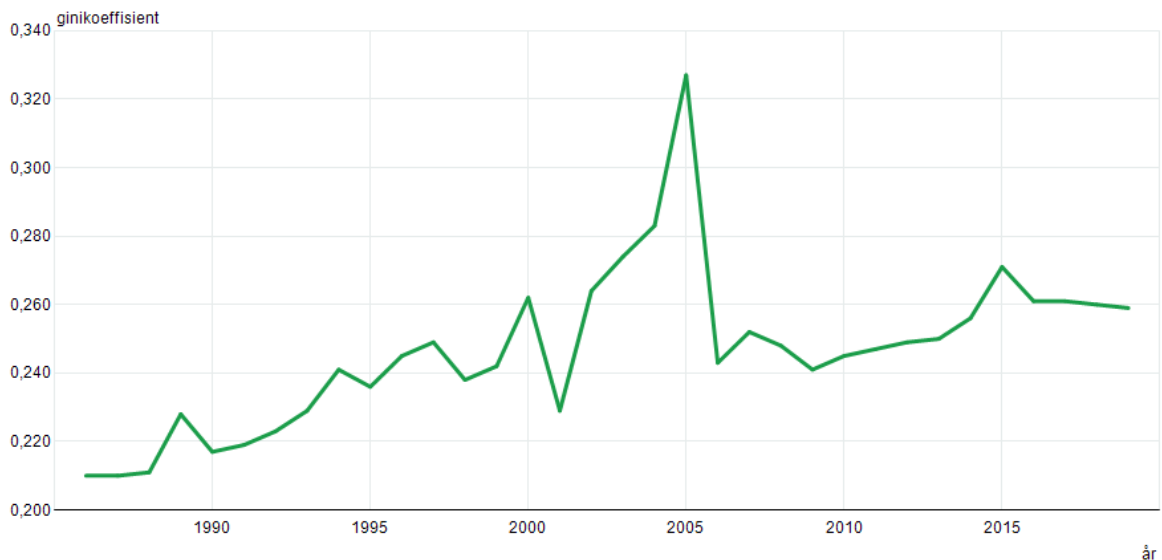
Ved å analysere disse tallene kan vi se hvordan utviklingen har vært historisk og koble dette opp til problemstillingen.

5.1.1 Gini-koeffisienten

Som nevnt er dette modellen som brukes for å beregne fordelingen av inntekt i den forstand som definert tidligere og hvor rettferdig eller likt denne fordelingen blir gjort innad i et land. Ekstrempunktene til Norge har vært på det laveste 0,210 og på det høyeste 0,327.

I tabell 1 kan vi se på utviklingen av Gini Koeffisienten i Norge mellom årene 1986 – 2018.

Tabell 1: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge målt ved bruk av Gini-koeffisienten

Kilde: Statistisk sentralbyrå

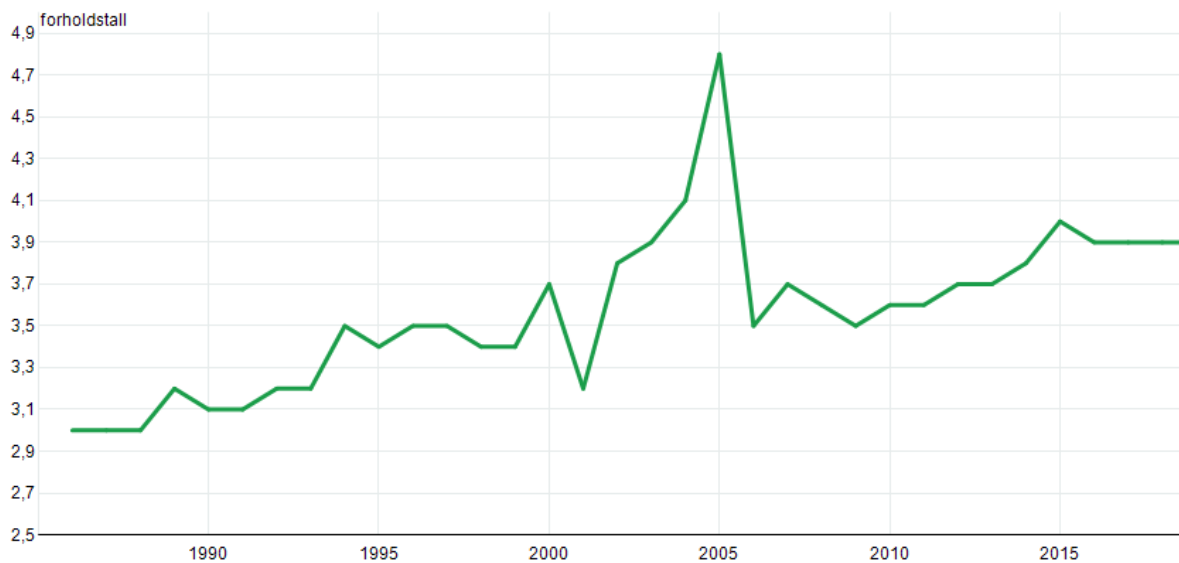
Tabell 1 viser at det fra starttidspunkt for målingen har vært en økende trend til tross for at trenden de siste årene har vært forholdsvis flat. I denne grafen er det perioden 2001 – 2005 som er iøynefallende når Norge hadde den største økningen i score for denne typen undersøkelse siden start av målingene, i etterkant av normaliseringen mellom 2005 og 2006 kan vi se at det har vært en svakt økende trend frem 2015 før scoren de siste 5 årene har lugget på mellom 0,259-0,261 som tyder på en utflating, jeg mistenker også at når vi får inn tallene for 2020 vil vi se en økning i scoren for Norge.

5.1.2 S80/S20

Dette er som nevnt tidligere forholdstallet mellom de 20% med høyest inntekt og de 20% med lavest inntekt blant inntektsmottakere i landet, dette er et mål som på en noe annerledes måte målet inntektsfordelingen mellom to like store grupperinger mennesker for å gi et tall som anslår hvor stor forskjellen er mellom de 20% med høyest inntekt i Norge sammenlignet med resten av befolkningen.

Denne grafen viser utviklingen i årene 1985-2018:

Tabell 2: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge ved bruk av S80/S20

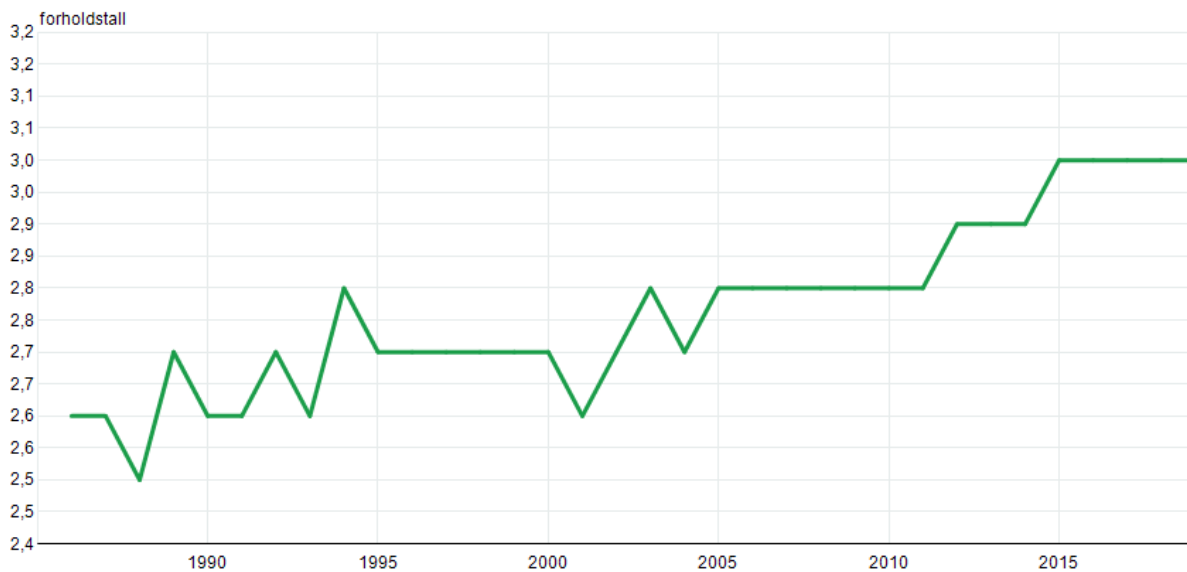
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vi ser igjen et fall mellom årene 2005 og 2006 men også den samme positive stigningen, man legger raskt merke til i denne grafen at endringene fra år til år er mindre uttalt enn det de vises som i Gini-koeffisient svingningene som vises i modellen på forrige side. For hele perioden sett under ett er endringene mer sammenfallende med Gini-tallene.

5.1.3 P90/10

Utviklingen i denne kategorien viser til utviklingen av inntekten til individene som ligger i den øverste 10% av inntektsinnehavere i Norge sammenlignet med resten av befolkningen og blir brukt som et virkemiddel for å vise forskjellen mellom grupperingene som tjener mest og grupperingen som tjener minst ut fra en prosentsats.

Tabell 3: Utviklingen av inntektsulikhet I Norge regnet ut ved bruk av P90/P10

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fra disse tallene ser vi raskt at utviklingen i forholdstallet mellom de 10% med høyest inntekt og resten av befolkningen i mye mindre grad kan knyttes opp mot Gini-koeffisienten, det som er iøynefallende her er hvordan dette er den eneste målingen av de tre målingsverktøyene for måling av ulikhet som viser til en definitiv økende trend i scoren der vi fra 1986 til 2019 har hatt en vekst fra 2,6 ganger inntekt til 3.

Det vil si at de 10% med størst inntekt i 2018 snitt tjener 3 ganger så mye som de 10% med lavest inntekt, mens det i begynnelsen av perioden var ned mot 2,5 ganger. Dette skaper også grunnlaget til å argumentere for en økning i forskjellen mellom de 10% med høyest inntekt og resten av befolkningen, noe som har vært en trend siden starten av datasettet (1986).

5.2 Kapitalmarkedet i Norge

Dette underkapittelet vil sette søkelys på utviklingen underkategorien privatpersoner i det Norske aksjemarkedet, denne delen har som formål å kartlegge og gjøre rede for de endringene som har oppstått i populasjonen som er private aksjonærer i Norge i årene 2014-2020.

5.2.1 Utviklingen av populasjonen: private aksjonærer i det norske finansmarkedet.

Fra dataen innsamlet fra Aksje Norge sine årsrapporter kan vi se en tydelig økning blant antallet aksjonærer på aksjemarkedet siden 2014 (+38,94%). Vi kan fra grafen under likevel se at den største andelen av denne økningen skjedde i perioden 2019-2020. (27,61%)

Tabell 4: Utviklingen i antall norske investorer i perioden 2014-2020

Kilde: AksjeNorge (2014-2020)

Mens det i perioden 2014-2019 kun var en vekst på 11,32% i antallet private aksjonærer, kan vi fra tabell 4 se at de resterende 27,61% av veksten foregikk i året 2019-2020

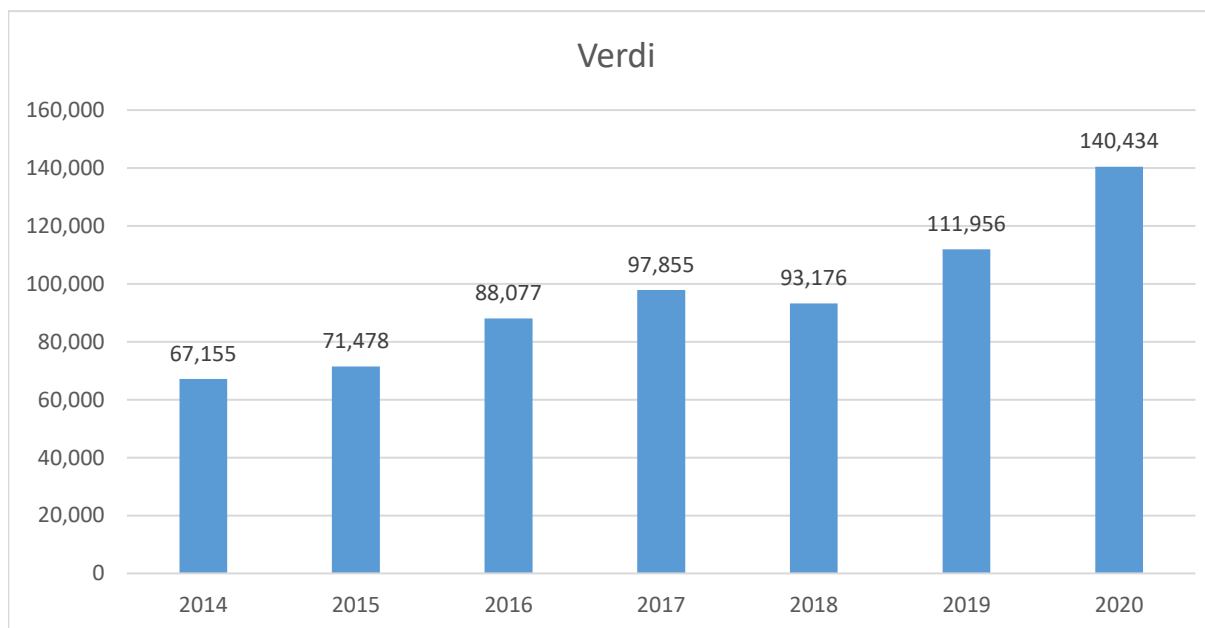
Dette er en økning som vi ser skje samtidig som det har forekommet en markant økning i popularisering i investering og aksjer på sosiale media. (Bamvik, 2020) Den største økningen i antall aksjonærer etter grupper vil vi se på i en senere del av dette kapittelet.

5.2.2 Utvikling av populasjonen 2: Verdien i markedet

Vi skal nå undersøke nærmere verdiene i aksjemarkedet. Tabell 5 viser endringene i total verdi målt i hele millioner kroner som er investert av privatpersoner i aksjemarkedet. I perioden 2014-2020 har markedet opplevd en økning på hele 109.11%! Dette vil si at den totale verdien av aksjene som privatpersoner i Norge innehar har over doblet seg de siste 6 årene.

Det norske aksjemarkedet har fra denne grafen og grafen på foregående side vist at det er en tydelig økning av antallet privatpersoner som sparer i aksjer per år, og at verdien av den totale kapitalen som blir investert har økt. Vi kan likevel se at år som 2018 senker både antallet aksjeeiere og den totale verdien av aksjene i markedet, dette kommer ofte av at fremtidsstroen på aksjene som handles er lav, eller en skepsis til «helsen» på aksjemarkedet som helhet i frykt av oppstandelsen av finansielle kriser som vi kan koble til finansialisering begrepet i «ustabilitetens politiske økonomi». (Hjertaker & Tranøy, 2017)

Tabell 5: Utvikling i total verdi eid av norske aksjonærer i perioden 2014-2020 (MNOK)

Kilde: AksjeNorge (2015-2020)

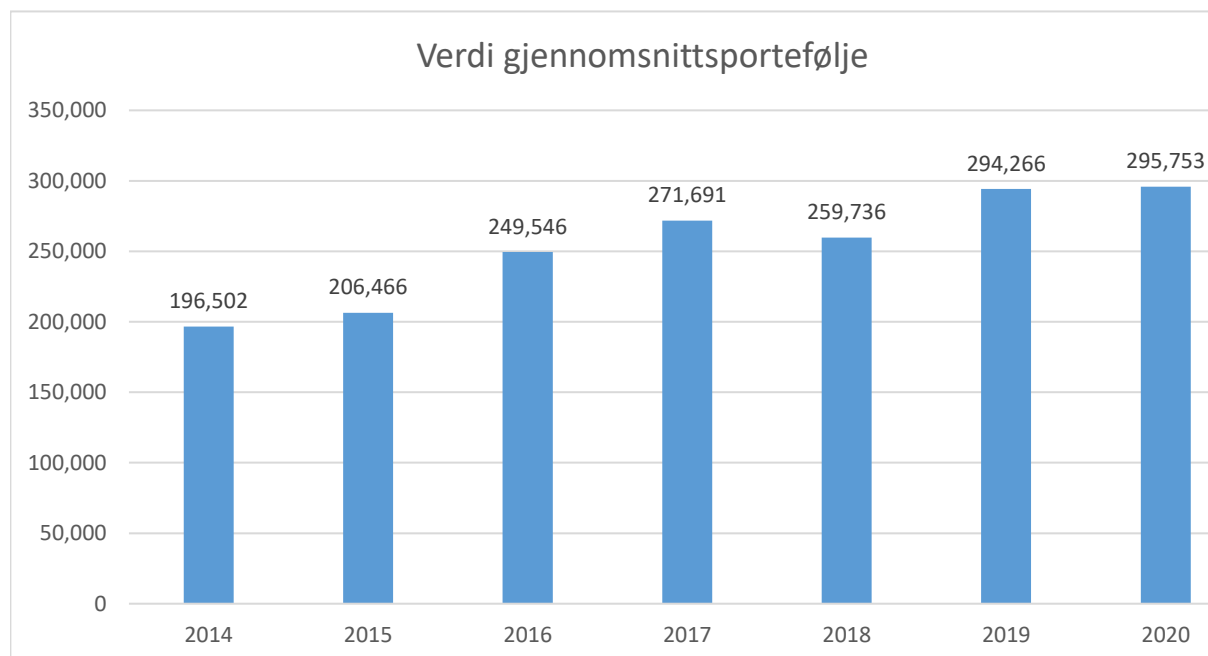
Mens nesten 75% av veksten i antallet aksjonærer oppstod i året 2019-2020 så kan vi fra tabell 1 og 2 se at mens året 2019-2020 stod for en massiv økning så har verdien i seg selv steget i et mye raskere tempo enn antall aksjonærer har gjort i førkommende år også. Vi

ser her på en forskjell på 75% av veksten på et år på antall siden mot 25% av veksten på et år for verdi siden. Dette kan forklares på to forskjellige måter: på den ene siden vil det være sannsynlig at mange av de privatpersonene som allerede eide aksjer har kjøpt opp flere, og på den andre siden er det også en stor mulighet for at verdien på disse aksjene som har vært i eierskap har økt i verdi som en reaksjon på den økte etterspørselen. Det er derfor jeg vil bruke neste del av kapittelet til å analysere utviklingen av gjennomsnittsporteføljer.

5.2.3 Gjennomsnittsporteføljer og deres utvikling

For å videre kunne kartlegge hvordan forandringene som har foregått for private sparere i det norske aksjemarkedet har utfoldet seg i tidsperioden vi har tilgjengelig data for har jeg også valgt å se på utviklingen av gjennomsnittsporteføljene. Som jeg nevnte avslutningsvis på forrige side så var det to muligheter for at volumet kapital har økt så betraktelig som det har siden 2014, ved å undersøke hvordan utviklingen har vært blant gjennomsnittsporteføljene kan vi også erverve oss en bedre forståelse av hva som ligger bak de endringene vi ser i aksjemarkedet.

Tabell 6: Utviklingen av verdien på gjennomsnittsporteføljen til den Norske aksjeeier.

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

Det som kommer frem ved å sammenligne utviklingen i tabell 6 med verdiene i tabell 5 er at til tross for enorm vekst i innskutt kapital blant private aksjonærer så har gjennomsnittsporteføljen siden 2014 kun hatt en stigning på 50.50%. Dersom vi tar forutsetningen at den gjennomsnittlige aksjonæren er i besittelse av en gjennomsnittlig portefølje så vil det dog Dette ha en positiv betydning for disse som enkeltpersoner. Det vi kan se fra et forholdet mellom de nominelle tallene og gjennomsnittstallene er at den store økningen i aksjonærer i stor grad investerer i lavere summer enn gjennomsnittet. Dette er også noe vi skal se nærmere på i analysen av utviklingen i det norske aksjemarkedet basert på kjønn, alder og geografisk lokasjon senere i kapittelet.

5.2.4 Finansmarkedets utvikling i tidsperioden

I tabell 6 på foregående side kan man raskt se at den største økningen i verdi av gjennomsnittsporteføljer faktisk skjedde i perioden 2014-2017, dersom vi trekker paralleller mellom denne utviklingen og grafene vi har sett på tilknyttet både kapital volum og antallet aksjonærer i aksjemarkedet kan man se at i den tidsperioden utviklingen for antallet private aksjonærer svakt stigende kunne vi se en større mengde verdiøkning i gjennomsnittsporteføljen mens i de etterkommende årene med større vekst (2018-2020) kan vi raskt se at den store økningen i antallet aksjonærer som startet sin deltakelse i aksjemarkedet medførte at verdien på det vi kaller for gjennomsnittsporteføljen holdt seg stabil til tross for en stor vekst i aksjekapitalen eid av denne populasjonen.

Den 1. Desember 2015 kunne vi lese av OSEBX eller «Hoved aksjeindeksen» lå på 561.38 mens den i 28. Desember 2020 lå på 969.51.

Tabell 7: OSBX utvikling i perioden 2011-2021

Kilde: e24.no: www.bors.e24.no/#!/instrument/OSEBX.OSE

Dette tilsvarer at hovedindeksen på Oslo Børs hadde en vekst i perioden på 72.70%, det er ved hjelp av dette tallet å skape et estimat som vil bidra til å nyansere veksten av ny kapital ved å se på kun den faktisk innskutte kapitalen (med visseforbehold).

Dersom vi subtraherer utviklingen avindeksprisen fra kapitalvolum veksten vil vi få et tall som tyder på nylig innskutt kapital blant private investorer i denne perioden:

$$(109.11 - 72.70) = 36.41\%$$
$$0.3641 * (73.279) = 26.680 \text{ millioner kroner.}$$

Den totale veksten i kapital hentet fra nye aksjonærer er derfor på 26.680 millioner kroner, dette viser at til tross for en enorm vekst i verdiene i det privat eide norske aksjemarkedet så er den verdien til de allerede investerte aksjonærene som utgjør brorparten av denne utviklingen.

En implikasjon av dette er at en forståelse av modell 4 og 5 sin vekst er til dels uavhengig av hverandre, til tross for at det er en selvfølge at nye aksjonærer bringer med seg ny kapital inn i markedet så utgjør denne i det store bildet kun nærmere 36% av den totale veksten.

5.2.5 Populasjonsendringer og mønstre for norske aksjonærer.

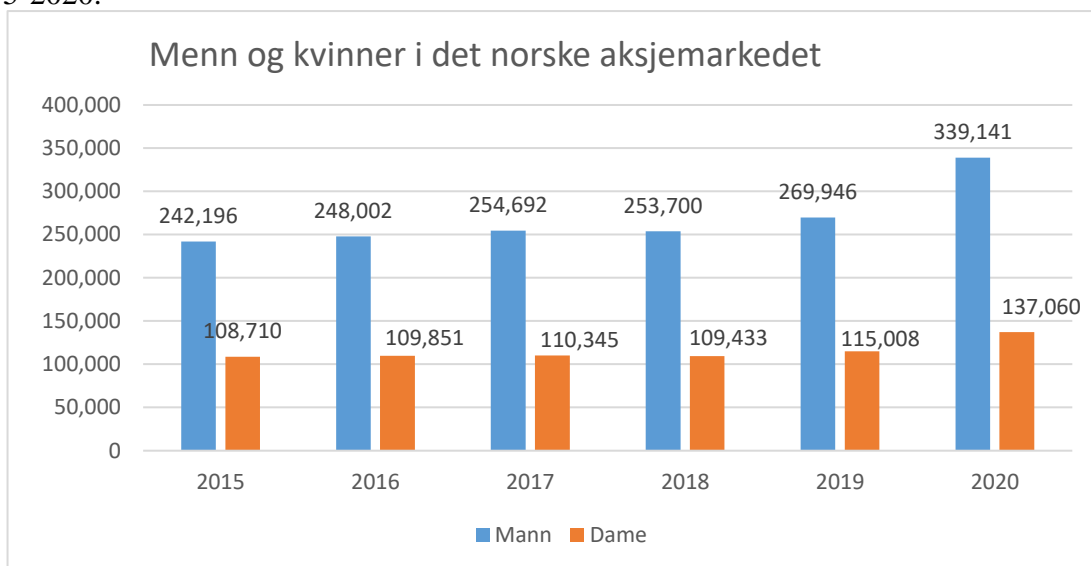
Jeg vil her analysere dataen jeg har samlet for å se nærmere på utviklingen av de forskjellige gruppene som utgjør populasjonen som blir undersøkt i dette case studiet, for å gjennomføre en slik analyse så hensiktsmessig som mulig vil jeg gjennomgå de forskjellige store faktorene i første omgang: kjønn, alder og geografisk tilhørighet for så å koble utviklingen i disse gruppene opp mot utviklingen i den totale populasjonen som sett i modellene presentert tidligere i kapitlet.

5.2.6 Kjønn

Jeg vil i denne delen av analysen kartlegge forskjellene i utviklingen mellom kjønnene som er representert på aksjemarkedet. Som nevnt innledningsvis er kjønnsbalanse i aksjemarkedet en viktig funksjon som burde være til stede for å sikre økonomisk likestilling mellom kjønnene.

Dataen denne analysen er bygd på stammer fra årene 2015-2020.

Tabell 8: utviklingen i forholdstallene mellom mannlige og kvinnelige aksjeeiere i perioden 2015-2020.

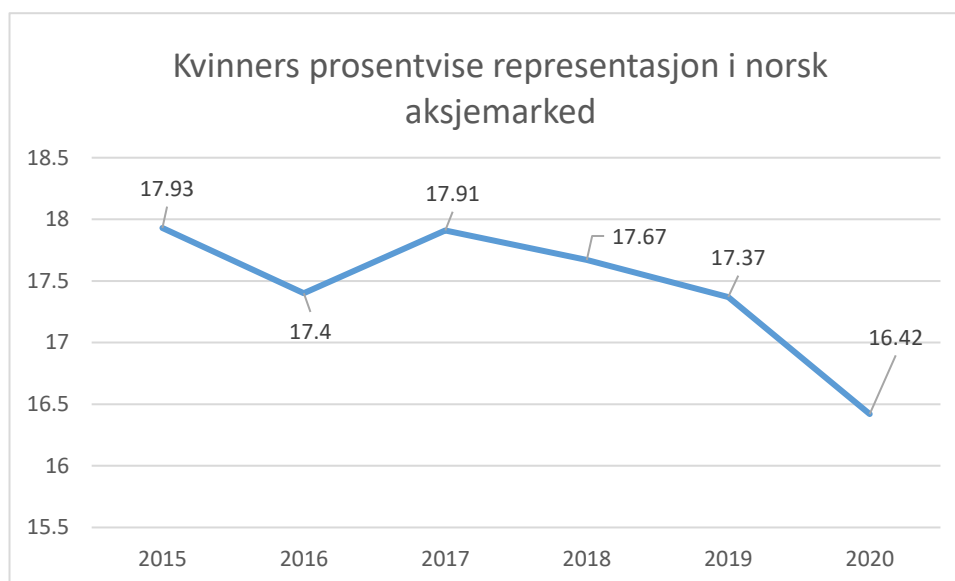
Kilde: AksjeNorge 2015-2020

finansmarkedet (www.huninvestorer.no) for å få kvinner inn i aksjemarkedet kan vi ut fra denne dataen likevel se at menn hadde en vekst på 40.02% i perioden 2015-2020 mens kvinner hadde en vekst på 26% i samme periode. Året med sterkest vekst som også nevnt i tidligere diagram er igjen året 2019-2020. I dette året hadde menn en vekst på 25.63% og kvinner en vekst på 19%. at veksten foreligger mye nærmere hverandre i form av prosentvis økning i dette året sammenlignet med veksten fordelt over de resterende 5 årene kan forklares med mange forskjellige metoder, kjedsomhet grunnet Covid-19 pandemien, økt sparing (Kurta & Golberg 2020) eller et behov for å lære seg nye ferdigheter da tilgang på mange av tilbudene vi tidligere hadde tilgang til falt bort på grunn av den pågående pandemien.

Dersom man sammenligner forholdet mellom menn og kvinner viser tabell 8 at kvinner per 2020 utgjør 16.42% av det norske aksjemarkedet mens menn utgjør 83.58% av norske aksjonærer.

Disse forholdstallene står i kontrast til tallene i 2015 da kvinner utgjorde 17.93% av alle aksjonærer, dette betyr at kvinner i utgangspunktet har blitt relativt sett svakere representerte på det norske aksjemarkedet i tiden mellom 2015-2020. Grunnene til dette kan dog være mange.

Tabell 9: Kvinnelig andel aksjonærer i det norske aksjemarkedet i perioden 2015-2020

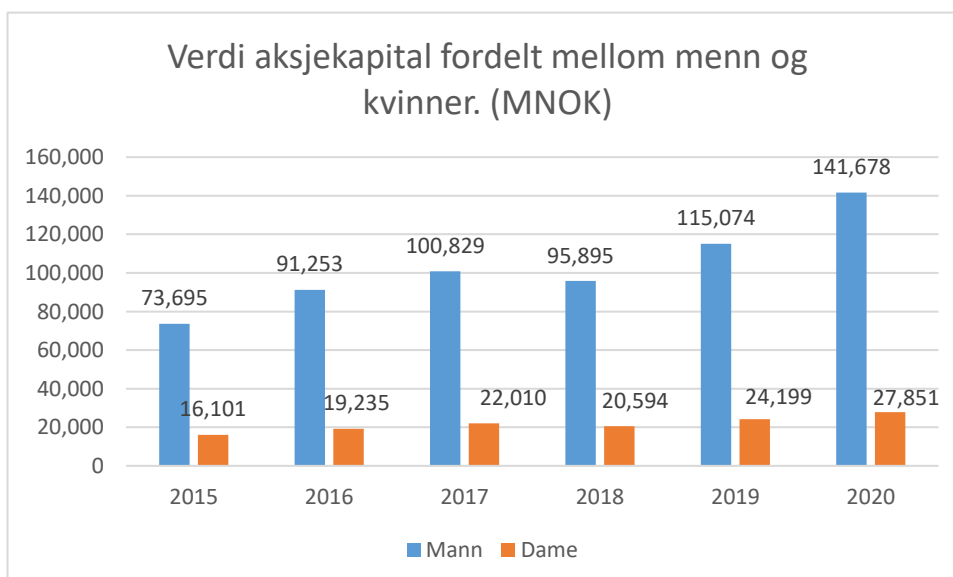

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

Den minskede representasjonen kan være et resultat av en betraktelig større vekst blant mannlige aksjonærer sammenlignet med kvinner, det kan også være at menn har en tendens til å undervurdere risiko og at å kjøpe aksjer under en pandemi derfor er mer naturlig for menn enn det er for kvinner. (Byrnes, Miller & Schafer. 1999)

Når vi ser nærmere på verdiene som befinner seg i aksjemarkedet kan vi se at det også her er en skjevfordeling mellom kjønnene. Grunnen til dette vil sannsynligvis være den mye større populasjonen menn blant norske aksjonærer sammenlignet med kvinner

Tabell 10: Fordelingen av verdier i det norske aksjemarkedet fordelt mellom menn og kvinner.

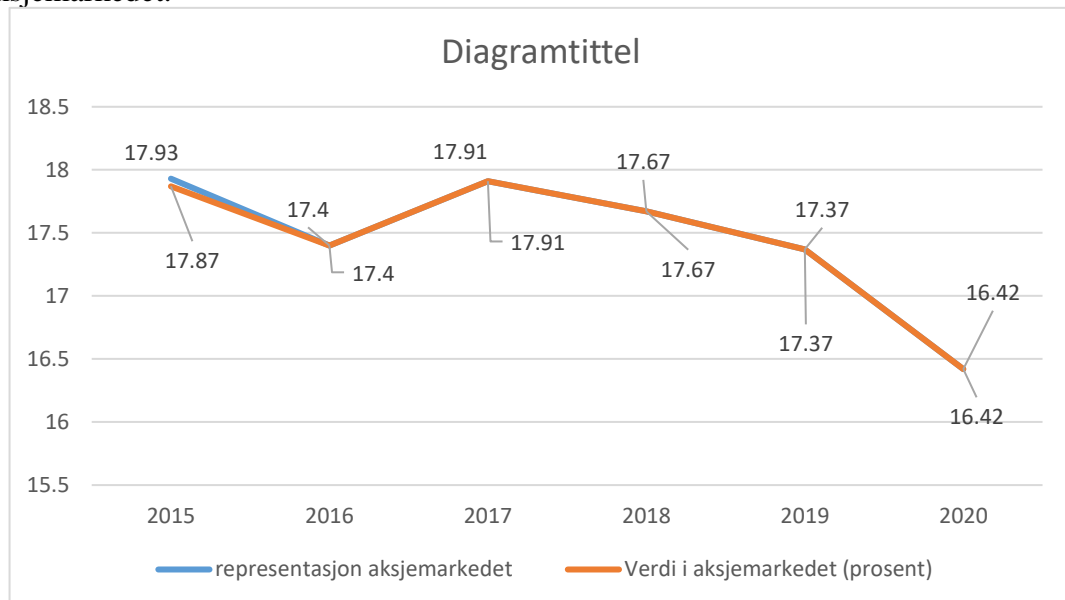

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

Det jeg likevel fant interessant i min analyse av tallene fra årsrapportene var hvor tett sammenheng det var mellom kvinners prosentvise representasjon i aksjemarkedet og hvor stor andel av aksjekapitalen kvinner hadde i prosent. Fra min analyse så har disse to verdiene en veldig sterk korrelasjon med hverandre.

Tabell 11 viser utviklingen i den prosentvise representasjonen for kvinner på det norske aksjemarkedet sammenlignet med den prosentvise representasjonen i eierskap av verdiene.

Tabell 11: Kvinners prosentvise representasjon og prosentvise andel av verdien i aksjemarkedet.

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

Jeg mente dette var viktig å løfte frem i min analyse til tross for at jeg ikke vet hva implikasjonen av denne korrelasjonen er. Noen mulige implikasjoner kan være: Kvinner investerer nærmere gjennomsnittsporteføljen, kvinner invester større summer enn menn når de investerer. Til tross for dette innehar kvinner per 2020 kun 16.42% av verdien i aksjemarkedet.

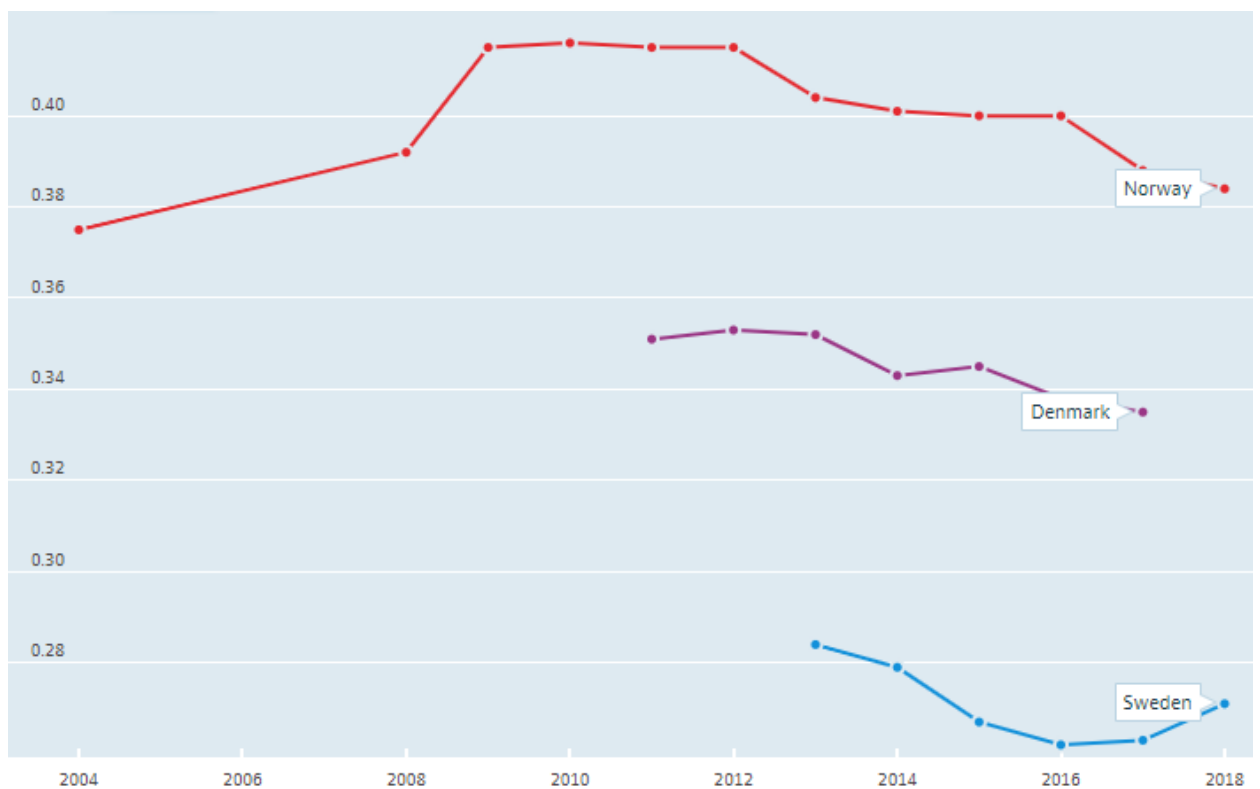
5.3 Komparativ analyse av forskjeller i ulikhet og deltakelse i aksjemarkedet basert på tall fra Danmark og Sverige.

Sammenligning av Norge, Danmark og Sverige

For denne oppgaven har jeg ønsket å se nærmere på hvordan situasjonen er nasjonalt, det er derfor en åpning for å sammenligne Norge med lignende land for å se på de forskjellene som forekommer på de forskjellige områdene som er del av oppgaven.

I figuren under vil det foreligge en graf som sammenligner forskjellen mellom Danmark, Sverige og Norges scorer målt ved hjelp av Gini-koeffisienten.

Tabell 12: OECDs data på landenes resultat fra utregning ved hjelp av Gini-koeffisienten

Kilde: OECD (2021), Poverty gap (indicator). doi: 10.1787/349eb41b-en (hentet 6. April 2021)

I tabell 12 kan vi se at Norge ligger mye høyere enn sammenlignbare land som Sverige og Danmark, grunnen til at jeg finner dette interessant for oppgaven er på grunn av forholdet mellom landene når det kommer til forskjeller i spareformer, mens den nordmenn i gjennomsnitt har 61 000 investert i verdipapirer har nemlig Danmark 214 000 og Sverige 211 000 i snitt mens vi i Norge har i snitt 235 000 på bankkonto har danskene 181 000 og

svenskene 230 000 kroner på bankkonto.(Mortensen 2018) Dette vil si at fordelingen av spareformer blir følgende:

Nordmenn har i snitt 20% av sine sparepenger investert i verdipapirer

Svensker har i snitt 54% av sine sparepenger investert i verdipapirer

Og dansker har i snitt 48% av sine penger investert i verdipapirer.

Utenom dette kan man også se på andelen som tar i bruk verdipapirer for sparing for å se på forskjellene, mens jeg ikke lykkes å finne tall for Danske aksjeeiere viser tall fra Aksje Norge (2016) at kun 4.2% av de børsnoterte aksjene i Norge er eid av privatpersoner mens i Sverige er dette tallet 10%.(Mortensen 2018) Dette er tall som kan tyde på at det ikke er kultur for denne typen kapitalforvaltning i Norske husholdninger, eller som undersøkelsen gjennomført av Aksje Norge viste at det er mangel på kunnskap og frykt for tap som var de ledende grunnene folk som ikke eier aksjer oppga når de ble spurt om temaet.

Når vi ser hvordan Norge scorer sammenlignet med våre naboland på denne indeksen kan dette gi et hint om at et mer demokratisert kapitalmarked kan være utslagsgivende for å motvirke økende økonomiske ulikheter.

6.0 Drøftelse

I dette kapitlet er mitt formål å drøfte dataen som ble analysert i forrige kapittel på en måte som belyser problemstillingen og vil føre til en økt forståelse for det norske aksjemarkedet for privatpersoner.

6.1 Sparemetoder og hvorfor disse er viktige

Personer kan spare pengene sine ved hjelp av mange forskjellige metoder, hvordan mennesker velger å investere sin kapital kan være en indikasjon på to ting, på den ene siden kan dette indikere kunnskapen om de forskjellige sparemetodene, på den andre siden kan dette også bidra til å belyse en problemstilling knyttet til risikovillighet.

Vi nevner det kort i analysekapitlet at tidligere forskning kan tyde på at menn er mer risikovillige eller villige til å undervurdere risikoer enn kvinner (Byrnes, Miller, & Schafer. 1999) dette kan derfor bidra til å forklare hvorfor kvinner er underrepresenterte i det norske markedet for private aksjeeiere. AksjeNorge fremmer likevel også resultater fra en OECD rapport og sin egen spørreundersøkelse som viser at Norge ikke bare er langt unna pallplass på kunnskap om langsiktig sparing, men 45% av de spurte i AksjeNorge undersøkelse svarer også at de er usikre på om de har gjort en god jobb med planlegging for egen pensjon eller at de selv ikke har planlagt i det hele tatt.

Da tematikken til denne undersøkelsen er å tilnærme seg informasjon om økonomisk ulikhet mener jeg derfor det er en viktig del av drøftelsen å drøfte hvorfor *hvordan* nordmenn velger å spare er knyttet til økonomiske forskjeller mellom individer.

For å kunne skape et bilde av viktigheten med høy økonomisk forståelse for å motvirke økonomiske forskjeller vil jeg ta i bruk en formel for å regne ut resultatet etter 40 års sparing. Denne modellen er ment til å illustrere konsekvensen av forskjellige valg knyttet til personlig sparing.

Formelen brukt i denne utregningen er:

$$\text{Årlig innskutt kapital} * \frac{[(1 + \text{rente})^{\text{år}} - 1]}{\text{rente}} = \text{Total mengde kapital etter "år"}$$

Denne modellen operer ved at den ikke kun ser på innskuddet til den enkelte sparer, men den ser også på renters rente effekt. Dette vil si at renteeffekten av den allerede innskutte kapitalen og ikke kun den som bli innskutt per år blir medregnet. Vi kan derfor si at vi ved

hjelp av denne modellen vi finne den fremtidige verdien av kapitalen som investert i de forskjellige sparemetodene.

For denne modelleringen har jeg valgt å bruke den vanligste formen for sparing blant nordmenn (sparekonto) og den sparemetoden denne undersøkelsen handler om (sparing i aksjer). Vi kan derved sammenligne forskjellen i verdi på disse for å forklare hvordan kunnskap om sparemetoder kan føre til økonomiske forskjeller, eller utjevningen av disse. Subjektene i modellen er Person A (Arild) og Person B (Bente), disse personene har valgt forskjellige sparemetoder og starter å spare i en alder av 30 år, de forventer å gå av med pensjon i en alder av 70 år og velger derfor å spare en fast sum i måneden i sparekonto og i aksjesparing.

(denne utregningen tar ikke hensyn til andre metoder for sparing som for eksempel nedbetaling av lån på bolig mm.)

I en alder av 30 år er den normale summen å spare cirka 1000 kroner per måned (Storebrand, 2019) for å ikke gjøre utregningen unødvendig komplisert.

Arild har i denne utregningen valgt å spare sin private pensjon i en høyrentekonto, avkastningen eller renten på den innskutte kapitalen er avhengig av flere variabler, blant annet styringsrenten, men per mai 2021 ligger renten på denne typen konto på rundt 1%. Jeg bruker i modellen 2% rente for å etterkomme mulige fremtidige rente endringer og ikke skape et skjevt bilde på bakgrunn av den lave styringsrenten som er i dag.

Arild:

$$12000 * \frac{[(1 + 0.02)^{40} - 1]}{0.02} = 724\ 823\ NOK$$

Bente har valgt å ta i bruk aksjer for å spare til sin pensjon, den forventede renten på aksjesparing ligger mellom 4-8% over risikofri rente. (AksjeNorge) For å igjen ikke gjøre utregningen av modellen mer avansert enn nødvendig har jeg valgt å ta i bruk 6% som den gjennomsnittlige avkastningen.

$$12000 * \frac{[(1 + 0.06)^{40} - 1]}{0.06} = 1\ 857\ 143$$

Modellene når sammenlignet viser at Bente ved sin pensjonsalder sitter igjen med 1 132 320 kroner mer enn Arild. På grunn av renters rente effekt vil denne modellen også kunne

eskaleres dersom innskuddene har høyere verdi vil forskjellen på enderesultatet for Arild og Bente ende med enda større forskjeller enn det som allerede kommer frem fra denne utregningen.

Jeg mener derfor det er et godt grunnlag for å fremme påstanden om at kunnskap om kapitalforvaltning og endringer i populasjonen av personlige sparere kan bidra til å enten forsterke eller utjevne de økonomiske forskjellene og i effekt også påvirke de sosiale ulikhetene i landet.

6.2 Endringene i det norske aksjemarkedet

I analysekapittelet så vi på og redegjorde for endringene i verdi og populasjonsmassen blant norske eiere av aksjer. Fra tallene vi så i tabell 4 og 5 har det vært en markant økning i nye aksjonærer og verdier i det norske aksjemarkedet, men tabell 6 forteller oss at veksten av porteføljen til gjennomsnitts aksjonæren ikke har gjennomgått en slik type endring.

Vi kan også fra tabell 4 se at veksten i antall aksjonærer i stor hovedsak har skjedd i året 2019-2020. Dataen viser oss her at det i perioden 2014-2019 kun var en 11.32% økning blant norske privatpersoner som eier aksjer mens i året med den største økningen utgjorde 27.61% av den totale økningen mellom 2014-2020.

Mens man kan komme frem til mange teorier om nettopp hvorfor dette har skjedd har SSB vist til data som tilsier at nordmenn sparte langt mer penger i periode 2019-2020, (Kurta, Golberg 2020) det er derfor en mulighet for at flere nordmenn enn tidligere fikk en interesse for hvordan de kunne disponere denne ny oppsparte kapitalen på mest effektiv måte.

Fra årsrapporten til AksjeNorge (2020) kommer disse prosentvise endringene frem:

Tabell 13 Utvikling av aldergruppene representert i det norske aksjemarkedet i prosent.

Alder	0-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60-80	80+
% endring	4%	81%	44%	23%	16%	6%	6%

Kilde: AksjeNorge 2021

Disse endringstallene viser at den største økningen i året med rekordvekst for nye aksjonærer på Oslo børs var i alderen 18-29, etterfulgt av personer i alderen 30-39.

Modellen regnet ut tidligere i dette kapittelet vil derfor ha en mulighet til å være utslagsgivende da aksjesparing blir regnet som en langsiktig spareform. Til tross for dette er det dog indikatorer i datamaterialet at dette ikke har en betydning dersom vi skal knytte dette opp til kunnskap om kapitalforvaltning. Av aksjeeierne på Norsk børs er det kun 15.3% som eier flere enn 5 forskjellige verdipapirer. Dette vil si at 84.7% av norske private aksjonærer har en underdiversifisert portefølje. Av disse er det 45.1% som eier aksjer i kun et selskap.

Verdiutviklingen i aksjemarkedet i året 2019-2020 viser en 75% vekst i antallet aksjonærer mens verdien kun har hatt en verdi av 25%, dette kan forklares ved at det er flere unge personer som kjøper aksjer, og disse personene investerer naturlig vis mindre summer enn de av den eldre garden som har hatt en lengre tidsperiode å samle kapital for å investere. Veksten i Verdi i det norske aksjemarkedet kan derfor forklares som todelt, på den ene siden har man en økning i antall aksjonærer som bidrar med større flyt av kapital inn på aksjemarkedet, mens man på andre siden har eksisterende aksjonærer som sitter på en større andel av den eksisterende verdien i det norske aksjemarkedet som også har bidratt med å skyte inn ytterligere kapital.

Ved å se på veksten i gjennomsnittsporteføljer som vist i tabell 6 så kan vi se at den gjennomsnittlige verdien til aksjonærene ikke har økt, det er derfor mulig å poengtere at mange av nykommerne i det norske aksjemarkedet har skutt inn mindre kapital enn gjennomsnittet for å utjevne verdiveksten til de eksisterende aksjonærene og deres innskutte kapital i året 2019-2020.

6.3 Utviklingen av ulikhet i Norge

Som vist i tabell 1 og 2 i analysekapittelet har graden av ulikhet i Norge vært svakt stigende i perioden vi har data for, med en vekst fra 0.21 i 1986 til 2019 nivået på 0.259 på Gini-koeffisienten, dette viser en trend der Norge har økende økonomiske forskjeller. Mens S80/S20 tallene viser en høyere forskjell mellom de 20% av befolkningen med høyest inntekt, ved dette målingsverktøyet har vi hatt en stigning fra 3 i 1986 til 3.9 i 2019

dette viser en markant høyere endring enn endringen som forekommer i Gini-koeffisienten til tross for at tabell 1 og tabell 2 viser sterk korrelasjon.

Ved hjelp av P90/P10 kan vi likevel se at veksten blant de 10% med høyest inntekt ikke er like alvorlig i tidsperioden som ifølge S80/S20, med en vekst fra 2.6 i 1986 til 3 i 2019.

Tallene i perioden der vi også har tilgang til datamateriale for privat eierskap av aksjer (2015-2020) viser svært lave endringer blant nivået av økonomiske forskjeller. Den mest betydelige endringen forekommer i Norges score ifølge Gini-koeffisienten der ulikheten i Norge har sunket fra 0,271 til 0,259 i perioden. Mesteparten av denne endringen forekom likevel i 2015-2016 men vi ser etter dette at det enda er en synkende trend for Norges Gini-koeffisient score.

Jeg mener det derfor er hensiktsmessig å si at vi (hvert fall i tidsrommet frem til 2019) har befunnet oss i en synkende trend i ulikheten og at vi derfor også beveger oss mot det mange sosionomer vil kalle en mer rettferdig fordeling av inntekt i landet.

Dersom dette er en realitet tror jeg likevel vi vil se en endring av denne trenden i året 2020 som en konsekvens av den økonomiske krisen Covid-19 har presentert seg for å være. Til tross for at verdiene i aksjemarkedet har steget, og at hovedindeksen steg med 4,56% i 2020 er det mange i lavere betalte yrker som har mistet hele eller deler av inntekten sin grunnet den pågående pandemien. Servitører, renholdere, hotellansatte og butikkansatte vil trolig ha en nedgang i inntekten i dette året, både på grunn av den svekkede inntekten fra lavere besøk, mindre turisme, og mindre geografisk mobilitet, men også grunnet de strenge restriksjonene som har vært nødvendige for å stanse spredningen av Covid-19.

Det vil dog være naivt å tro at dette ikke vil påvirke målingene for nasjonale ulikheter i året 2020 da befolkning med høyt betalte yrker, toppledere, finansmeglere, eiendomsめglere og advokater kan ha opplevd en lavere etterspørsel for sine tjenester, men disse har ikke blitt påvirket av de samme restriksjonene som for eksempel serveringsbransjen som ansetter en betydelig andel av Norges befolkning.

Som jeg skal komme tilbake til i min drøfting om det komparative synet på ulikhet og finansmarkeder mellom Norge, Sverige og Danmark tror jeg enda det vil være et grunnlag for å argumentere for at en demokratisering av finansmarkedene kan være en utslagsgivende faktor når det kommer til utviklingen av økonomiske ulikheter i et land.

Dette blir også underbygd av modellene for personlig sparing som åpnet kapittelet.

6.4 Norge, Danmark og Sverige og økonomisk ulikhet.

Som det kommer frem av tabell 12 kan vi se at Norge scorer langt høyere enn både Sverige og Danmark ved måling av Gini-koeffisienten. Dette er land som Norge kan sammenligne seg på samme måter, med sterke stater og fagforeninger som sikrer arbeidernes rettigheter. Hva er så grunnen for at vi scorer så ulikt disse andre landene når vi måler ulikheten? Nordmenn har som nevnt i analysekapittelet kun 20% av sine sparepenger investert i aksjemarkedet mens Danskene har 48% og Svenskene 54%. Dette kan tyde på at det eksisterer sosiale strukturer i form av tradisjoner i Norge for å spare penger på en mer forsiktig måte enn våre naboland.

Dette kan være en antydning til at land med en økt demokratisering av finansmarkedene (at privatpersoner eier større andel av aksjene) kan ha en tendens til å score lavere på de relative skalaene for måling av ulikhet. Dersom dette er en realitet er det også mulig at en større økning av Norske private aksjeeiere kan ha en innvirkning på den norske scoren på Gini-koeffisienten og andre måleverktøy for måling av ulikhet. Dersom dette er en realitet kan man trolig utforme en hypotese om at en økning av aktive aksjesparere vil bidra til lavere økonomisk ulikhet.

6.5 Kjønnsperspektiv

Dette knytter seg likevel opp til risikovillighet og skaper sine egne utfordringer. Da menn tilsynelatende er mer villig til å undervurdere risiko (Byrnes, Miller & Schafer. 1999) er det også mulig at dette kan ha en implikasjon i å skape økende inntektsulikheter mellom menn og kvinner. Med en lavere representativitet som ifølge analysene i denne undersøkelsen er synkende så er det muligheter for at verdien eid av kvinner i det norske aksjemarkedet også er synkende. Per 2020 eier kvinner 16.42% av verdiene på aksjemarkedet, samtidig som de utgjør 16.42% av aksjonærene blant private investorer. Dette til tross for kampanjer som er spesielt rettet mot kvinner for å senke forskjellene mellom menn og kvinner i det norske markedet for private aksjonærer.

Dette er noe som kan ha store betydninger for forskjellene mellom grupperinger av den norske befolkningen.

6.6 Forskjeller i arv

Som tidligere nevnt i oppgavens teorikapittel er det også viktig å huske på at arv og dens effekter i hoveddel blir forstått som å bidra med negativ utvikling knyttet til forholdet i økonomiske ulikheter. (Piketty, 2014) Hvorvidt denne effekten er betydelig eller ikke vil jeg ikke diskutere i lengde i slutten av drøftingskapittelet, men jeg vil ha dette nevnt da det er et viktig perspektiv å bringe med seg videre knyttet opp til Piketty og hans bok «Kapitalen i det 21. århundre» og avisartikkelen som er nevnt i avisartikkelen. Dersom valg av kapitalforvaltingsmetoder er utslagsgivende for privatpersoner til å kunne etterlate seg mer arv vil det derfor være innlysende trolig å knytte dette til en sammensatt effekt som vil fungere som et forsterkende ledd.

Dette kan skape en situasjon der grupperinger i samfunnet vil oppleve en økt økonomisk vinning med bakgrunn i sitt utdanningsnivå eller basert på kunnskap ervervet seg med som et produkt av deres sosiale kapital.

7.0 Konklusjon

Undersøkelsen har til nå forsøkt å belyse og fremskaffe informasjon om det norske aksjemarkedet og utviklingen av økonomiske ulikheter i Norge, vi har på noen punkter konkludert, og kan komme med konklusjoner innen flere av temaene vi har diskutert i undersøkelsen.

Dette kapittelet vil derfor sikte på å tematisk utrede de funnene som er gjort gjennom undersøkelsen for å knytte dette opp mot problemstillingen:

«Hvordan påvirker endringer i personlig aksjeeierskap økonomisk ulikhet i Norge?»

I drøftingskapittelet innledet vi med en generell gjennomgang av sanntidseffekten ved valg av forskjellige sparemetoder og hvordan en forskjell i valg av sparemetode førte til en enorm forskjell i utfall for de to sparerne.

Vi kan derfor si at når det kommer til viktigheten av å ta i bruk finansielle verktøy for å gjennomføre sparing på en mest mulig effektiv måte kan vi konkludere med at valg av metode for sparing vil være svært utslagsgivende i løpet av livstiden til enkeltindividene i samfunnet, dette kan knyttes opp til Piketty (2014) og hans teorier om arv og arvens rolle i skapelsen av økonomiske ulikheter.

Vi vektla i teoridelen av oppgaven å knytte dette opp til flere andre teoretikere, noen av disse jeg vil sette søkelys på i denne konklusjonen er også Hjertaker og Tranøy, og Beck.

Ved en «best mulig» utvikling som foreslått i oppgaven (at flere velger å ta i bruk aksjesparing som sparemetode for å minske utviklingen av forskjeller), så vil dette trolig også føre til økt finansialisering, der finansmarkedet sitter igjen med mer makt og den øvrige befolkningen utsetter seg selv for å en høyere sjanse for økonomiske kriser.

Hva kommer til Beck vil jeg si at det trolig ikke er et risikoforhold som er gjeldende for alle grupperingene innad i populasjonen «private aksjeeiere»

Dersom befolkning med høyere kunnskap om kapitalforvaltning kan erverve seg betydelig større mengder enn folk uten denne kunnskapen vil dette trolig være en selvforsterkende effekt av arv, både økonomisk og sosial arv. Dette underbygges av en studie gjennomført på vegne av U.S. department of education som viste at dersom minst en forelder hadde

gjennomført høyere utdanning så ville barnet trolig også gjennomføre en høyere utdanning. (Bennet, Cataldi, Chen 2018) Dersom denne logikken kan overføres til sparemetoder kan dette også fungere som en generasjonsforsterking som forsterkes ved at barnet også erverver seg mer økonomiske midler gjennom arv. Og trolig også kan ha muligheten til å ha tilgang på mer midler enn andre med fattigere foreldre. Det er derfor jeg velger å her understreke viktigheten av å spre kunnskap om kapitalforvaltning på en måte som gjør at alle får den kunnskapen som er nødvendig for å forvalte sin egen kapital.

Oppgaven underbygger også til dels ved hjelp av sin modellering de tradisjonelle teorier om både sosial og økonomisk ulikhet, ved å anerkjenne arv og viktigheten av kapitalforvaltningskunnskaper for å øke ens egen inntekt at det forekommer en situasjon i det moderne samfunn der «eiere» av produksjonsmidler gjennom verdipapirer skaper en økt verdi av sin egen kapital ved å investere disse i aksjeselskaper.

Funnene i oppgaven er preget flere, det viser seg at den yngre populasjonen er populasjonen som tilrettelegger for mest vekst i aksjemarkedet, det legges også til grunn for at disse aksjonærene ikke bringer med seg like store verdier inn i markedet som gjennomsnittet av porteføljene i markedet. Dette fører derfor til at man i perioder ser kjempeutviklingen i antall aksjonærer uten noen øyeblikkelig kobling til verdiene i aksjemarkedet og ikke minst uten mulighet til å koble dette til en økning av verdi i gjennomsnittsporteføljer.

Kvinner og Menns forhold til det norske aksjemarkedet har også blitt presentert som et noe underlig forhold knyttet opp til representasjon, og også hvorfor dette er så viktig for å ikke forsterke allerede eksisterende forskjeller mellom kjønnene. Til tross for at det har blitt gjort en større innsats de siste årene kan vi altså observere at kvinner faktisk blir mindre representert i det norske aksjemarkedet.

Når vi kommer inn på endringene i populasjonen av det norske kapitalmarkedet er det trolig enda en stund til vi ser den fulle effekten av denne økningen da den yngre aldersgruppen er overrepresentert i økningen og derfor også investerer mindre summer enn sine eldre motparter.

Modellene brukt i oppgaven for å poengtere viktigheten av valg av sparemetode underbygger poenget ved at det er en upåklagelig sammenheng mellom kunnskap om kapitalforvaltning og fremtidige resultater. En forskjell som ikke er rent liten heller.

Jeg ønsker fremdeles å redegjøre for at dersom denne delen av populasjonen forholder seg til sparing i aksjer som vist i modellene som er brukt innledningsvis i drøftingen så vil dette føre til et skille mellom befolkningen som tar i bruk forskjellige former for spareformer, da disse personene vil ha en fortjeneste på sin egen kapital som er langt høyere enn sine motparter som sparer ved bruk av tradisjonelle sparekontoer. Til tross for at dette kan fremstå som en urettferdig sammenligning da aksjesparing også medfører en høyere risiko så har tradisjonell banksparing kun hatt bedre avkastning enn børsen i 2 av 35 rullerende tiårsperioder siden 1975. (Storebrand, 2019)

Det er også i Arild/Bente modellen tatt hensyn til en avkastning fra aksjer som ligger lavere enn det som er en forventet avkastning av en aksje da den forvente avkastningen på aksjer ligger 4-8% *over* sparekonto renten man kan forvente å få i en bank.

Endring i styringsrenten vil dog være svært utslagsgivende for disse modellene og kan skape stor usikkerhet i nøyaktigheten av anslagene lagt frem som tallgrunnlag.

For å kunne bevise en reel effekt av endringer i populasjonen av private aksjeeiere og forholdene for ulikhet i Norge vil det trolig kreves et datasett for en lengre tidsperiode, og trolig vil det også kreves at man skal kunne ta høyde for effektene Covid-19 har hatt på finansmarkedene og den nasjonale økonomien før man kan konkludere med en påstand om at en utvikling i det private aksjeeierskapet har en betydelig effekt på ulikheten i Norge

Funnene i oppgavens komparative del (Analysekapittel) der forholdet mellom Norsk, Dansk og Svensk eierskap av aksjer blant privatpersoner som knyttes opp til nivå av økonomisk ulikhet har også vært utslagsgivende for oppgavens forståelse av temaet. Denne komparative sammenligningen skaper et fundament for å reise påstanden om at den relative størrelsen av populasjonen private aksjeeiere og hvor stor andel av offentlig handlede aksjer som er eid av privatpersoner trolig vil ha en innvirkning på utviklingen av økonomiske forskjeller. Oppgaven feiler dessverre å finne en sterk forbindelse mellom denne utviklingen og utviklingen av ulikhetstallene.

Det er til tross for dette noen indikatorer på at det private eierskapet av aksjer bidrar til utviklingen av økonomisk ulikhet, men hvor stor innvirkning dette vil ha vil trolig ikke være mulig å registrere før langtidseffekten av de nye aksjonærene spiller inn og faktorer som må tas høyde for som «hvem er disse nye investorene» og hvor disse nye investorene ligger i den prosentmessige inntektstypen i Norge vil trolig være utslagsgivende på om dette er en forsterkende eller svekkende effekt.

Jeg konkluderer derfor med at dataen som er samlet inn gjennom oppgaven har trolig hatt mindre effekt på utviklingen av økonomisk ulikhet i Norge i tidsperioden dataen er gjeldende for og at en eventuell effekt vil trolig ikke være målbart med det første.

8.0 Forslag til videre forskning

For å kunne belyse aksjeeierskapets rolle i utviklingen av de sosiale og økonomiske ulikhetene i Norge mener jeg at temaet som er utforsket i denne oppgaven burde forskes mer på i dybden. Noen tema for denne videre forskingen mener jeg burde sette søkelys på risiko og kjønn, en kartlegging av norske aksjeinvestorer og deres inntekter for å kartlegge hvilke grupper i samfunnet det er som utgjør den store økningen i nykommere på det norske aksjemarkedet.

Som nevnt i teorikapittelet har det også blitt en trend med korte og lange videoer som introduserer ungdom til aksjehandel, holdningene til unge og personlig sparing/unges kunnskap om kapitalforvaltning vil også kunne bidra til å belyse hvordan slike trender kan påvirke og ha langsiktige effekter i samfunnet.

Kilder

AksjeNorge. 2016. *Årsrapport 2015*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2016/01/%C3%85rsstatistikk-2015-AksjeNorge.pdf>

AksjeNorge. 2017. *Aksjesparing*.

www.aksjenorge.no/aksjesparing/

AksjeNorge. 2017. *Årsrapport 2016*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2016/01/%C3%85rsstatistikk-2016-AksjeNorge.pdf>

AksjeNorge. 2018. *Årsrapport 2017*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2018/01/%C3%85rsstatistikk-2017-AksjeNorge-1.pdf>

AksjeNorge. 2019. *Årsrapport 2018 – Nordmenn og aksjer*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2019/03/%C3%85rsrapport-2018-Nordmenn-og-aksjer.pdf>

AksjeNorge. 2020. *Årsrapport 2019*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2020/01/Statistikk-%C3%85rsrapport-2019.pdf>

AksjeNorge. 2021. *Avkastning*.

<https://aksjenorge.no/aksjesparing/risiko-og-avkastning/avkastning/>

AksjeNorge. 2021. *Årsrapport 2020*.

<https://aksjenorge.no/wp-content/uploads/2021/01/Statistikk-Fjerde-Kvartal-2020.pdf>

Avkastning Vs. Risiko | Fondssparing. 2021. *Nordea. No*.

www.nordea.no/privat/vare-produkter/sparing-og-investering/fond/risiko-versus-avkastning.html#:~:text=Avkastning%20og%20risiko%20er%20tett,lavere%20risiko%20avere%20forventet%20avkastning.

Bamvik, Benedicte storm. 2020 Deler Tips Om Privatøkonomi På Tiktok: – Ser På Dette Med Stigende Uro. 2021. *E24.No*.

www.e24.no/teknologi/i/dO6Lyw/deler-tips-om-privatoekonomi-paa-tiktok-ser-paa-dette-med-stigende-uro.

Beck, U., Nielsen, T. H., & Eriksen, A. (Andre utgave 2010). *Risiko og frihet*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Bennet, Christopher T. Cataldi, Emily Forrest. Chen, Xianglei, 2018. First generation students: college access, persistence, and postbachelor's outcomes. U.S. Department of education. NCES 2018-421

<https://nces.ed.gov/pubs2018/2018421.pdf>

Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.

Byrnes, James & Miller, David & Schafer, William. (1999). Gender Differences in Risk Taking: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*. 125. 367-383. 10.1037/0033-2909.125.3.367.

Epland, Jon. Tuv, Nina. 2019. *Slik målet SSB ulikhet*. SSB – Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger

www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/slik-maler-ssb-ulikhet

Folkehelseinstituttet. 2018. *Sosiale helseforskjeller i Norge*. 2018 Folkehelse rapporten.

www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/sosiale-helseforskjeller/

Gausen, Sigrid. Spence, Thomas. 2021. *Erna Solberg om ulikhet: -Vi er ikke så opptatt av å bekjempe rikdom*. *Aftenposten.no* 2021

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/aP6QOE/erna-solberg-om-ulikhet-vi-er-ikke-saa-opptatt-av-aa-bekjempe-rikdom>

Gjerde, Robert. Spence, Thomas. Sørensen, Kjetil Magne. 2021. *Venstresiden til kamp mot skatteutt og økte forskjeller*. Aftenposten.no 2021.

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/GaGxa6/venstresiden-til-kamp-mot-skatteutt-og-oekte-forskjeller>

Hjertaker, Ingrid. Tranøy, Bent Sofus. 2017. *Ustabilitetens politiske økonomi*. Oslo: Cappelen Damm AS

Jacobsen, Dag Ingvar. 2015. *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Oslo: Cappelen Damm AS.

Knudsen, Camilla. 2019. *Børsåret 2019: -All grunn til å sprette champagnen*. 2019.

<https://e24.no/boers-og-finans/i/Ad9k5M/boersaaret-2019-all-grunn-til-aa-sprette-champagnen>

Kurta, Dior. Golberg, Pernille. *Sparingen i husholdningene økte markant*. 2020.

Nasjonalregnskap, inntekts- og kapitalregnskapet.

www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/sparingen-i-husholdningene-okte-markant

Meinich, Per; Sirnes, Espen: *Euronext VPS i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 18. mai 2021 fra https://snl.no/Euronext_VPS

Mortensen, Torgeir. 2018. *Norske sparevaner skiller seg kraftig fra svenske og danske*. 2018.

<https://www.storebrand.no/privat/tema/pengene-til-a-vokse/norske-sparevaner-skiller-seg-kraftig-fra-svenske-og-danske>

Nyhus, Ellen K. Refvik, Lene M. 2016. *Nordmenn trenger mer sparekunnskap*.

Aksjenorge.no 2016

www.aksjenorge.no/aktuelt/2016/05/02/finansiell-forstaelse-i-europa/

Oslo Børs. 2019. *Historien i tekst og bilder*. Lest: 2021

<https://www.oslobors.no/jubileum/Historien-i-tekst-og-bilder>

Piketty, Thomas, og Arthur Goldhammer. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard, Harvard University Press, 2014.

Sosial Ulikhet - Institutt For Sosiologi Og Samfunnsgeografi (ISS). 2021. *Sv.Uio.No*.
<https://www.sv.uio.no/iss/forskning/forskningsomrader/sosial-ulikhet/index.html>.

SoFiLearn. 2021. *A brief history of the stock markets*. 2021.
<https://www.sofi.com/learn/content/history-of-the-stock-market/>

Storebrand. 2019. Så lite må du spare hver dag for å bli millionær. Storebrand.no
<https://www.storebrand.no/privat/tema/pensjonsoversikt/sa-lite-ma-du-spare-hver-dag-for-a-bli-millionaer>

Statistisk sentralbyrå.2020. 07756: *Inntektsfordelingen belyst ved flere ulike ulikhetsmål. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) 1986 – 2019 [datasett]*
Hentet fra: www.ssb.no/statbank/table/07756/

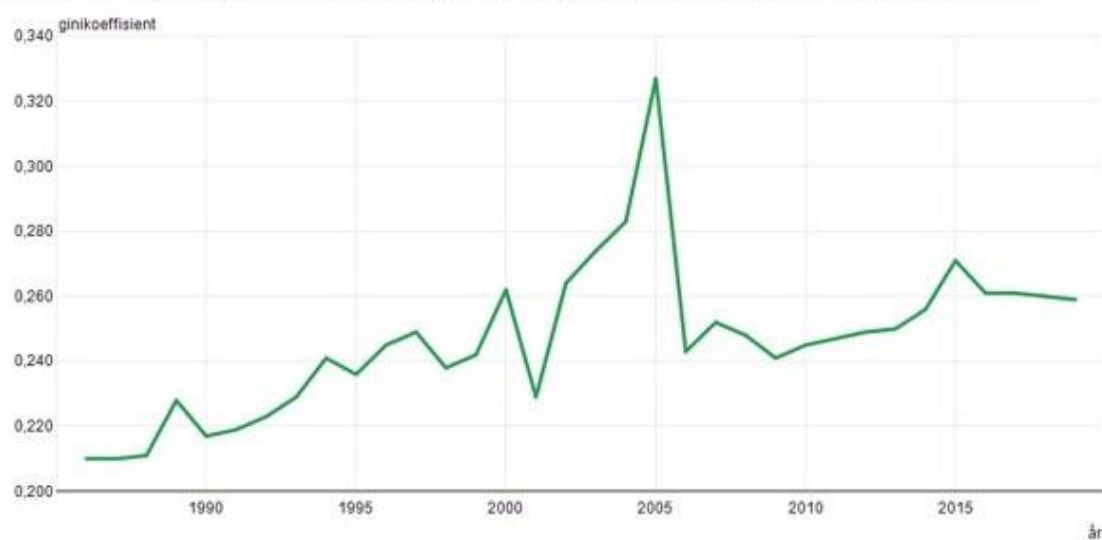
Sætre, Marianne. Hofseth, Christina og Kjenn Stab, Bjørnar L. 2013. *Trender i kriminalitet 2018-2021*. ISBN-978-82-8228-031-0. Oslo: Oslo politidistrikt. Hentet 26.04.2021
www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/trendrapport-oslo-2018---2021.pdf

Weber, Max, A. M. Henderson, and Talcott Parsons. 1947. *The theory of social and economic organization*. New York: Oxford University Press

Aaberge, Rolf. Heibø Modalsli, Jørgen. Lotherington Vestad. *Ulikheten – betydelig større enn statistikken viser*. 2020 SSB Analyse 2020
www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ulikheten-betydelig-storre-enn-statistikken-viser

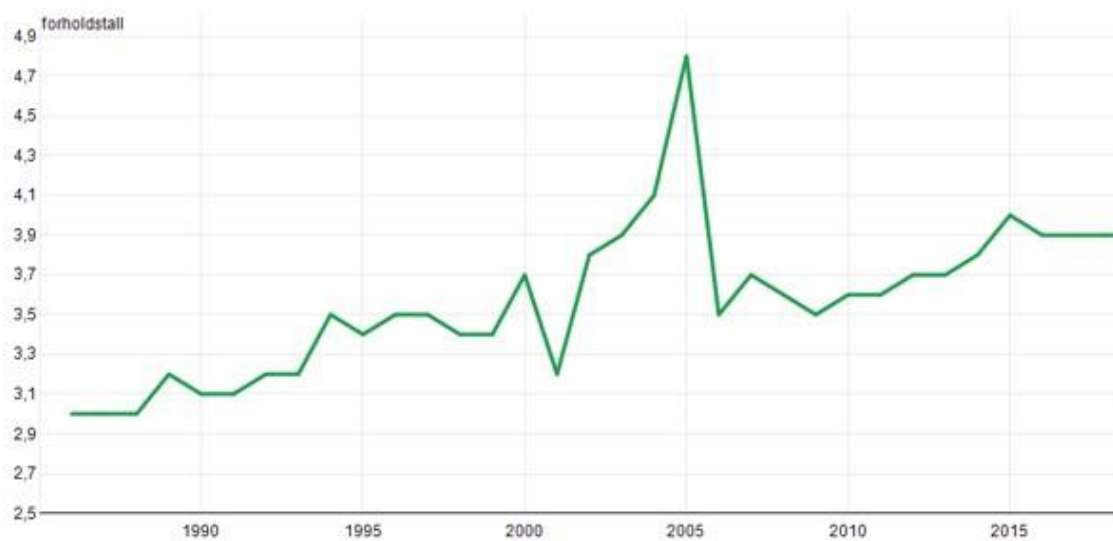
Vedlegg:

Tabell 1: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge målt ved bruk av Gini-koeffisienten

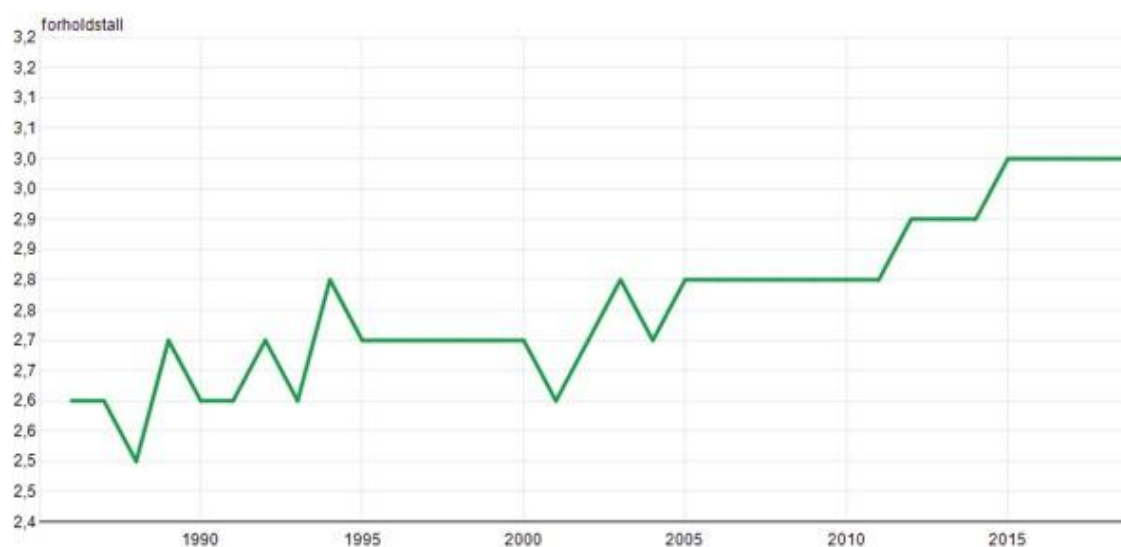
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2: Utviklingen av inntektsulikhet i Norge ved bruk av S80/S20

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3: Utviklingen av inntektsulikhet I Norge regnet ut ved bruk av P90/P10

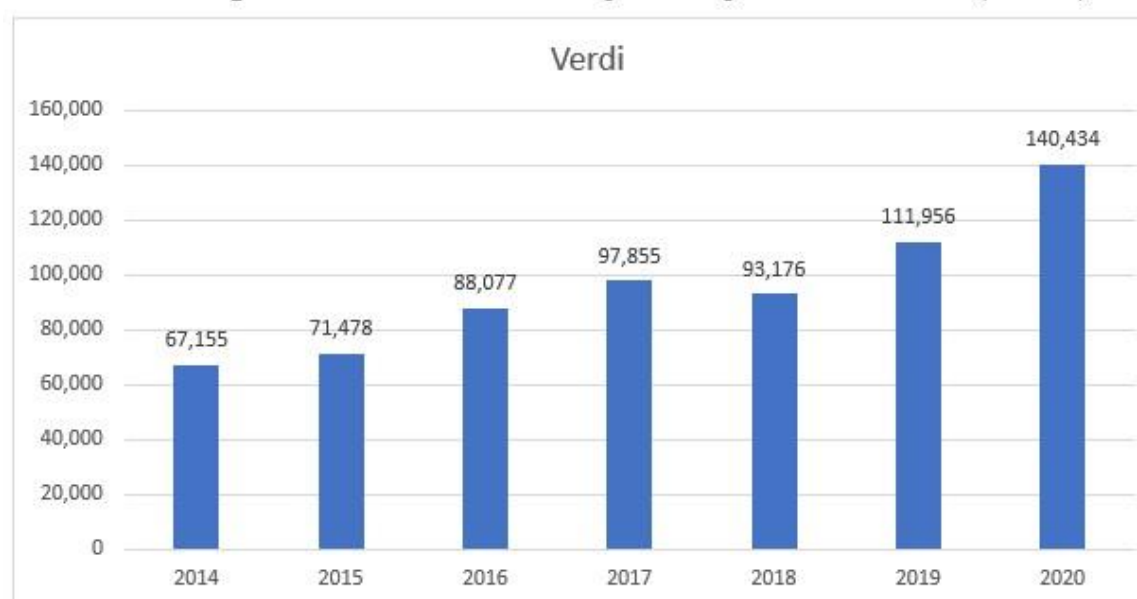
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4: Utviklingen i antall norske investorer i perioden 2014-2020

Kilde: AksjeNorge (2014-2020)

Tabell 5: Utvikling i total verdi eid av norske aksjonærer i perioden 2014-2020 (MNOK)

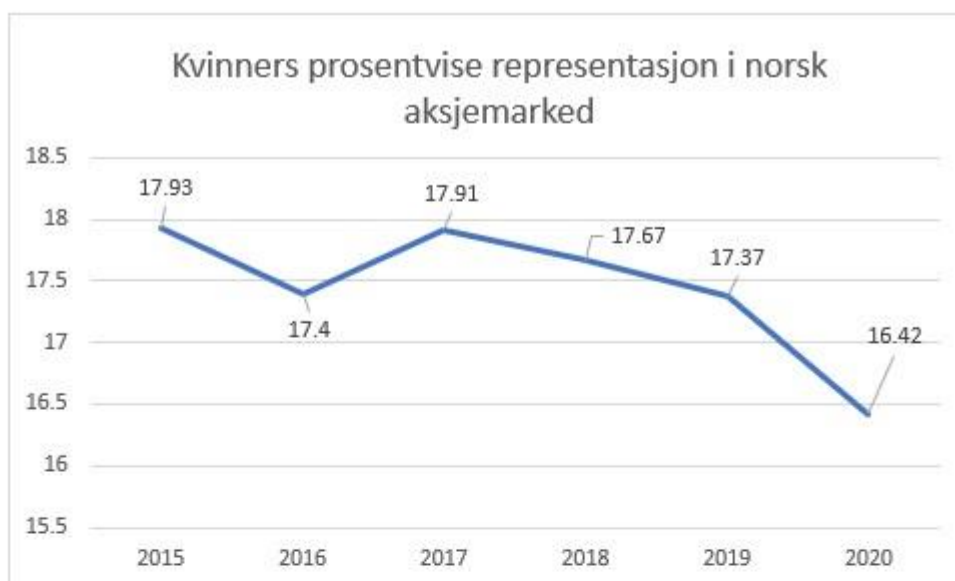
Kilde: AksjeNorge (2015-2020)

Tabell 6: Utviklingen av verdien på gjennomsnittsporteføljen til den Norske aksjeeier.

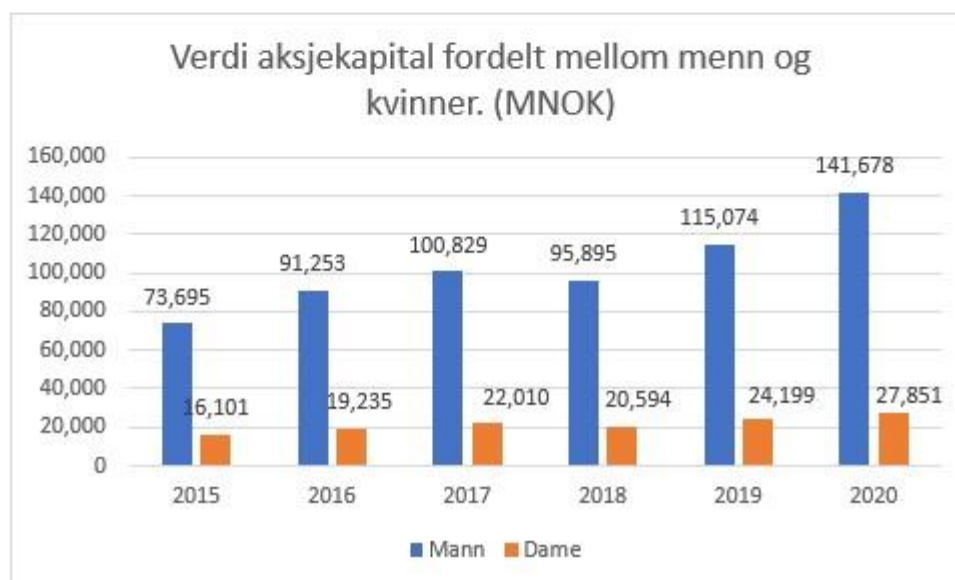

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

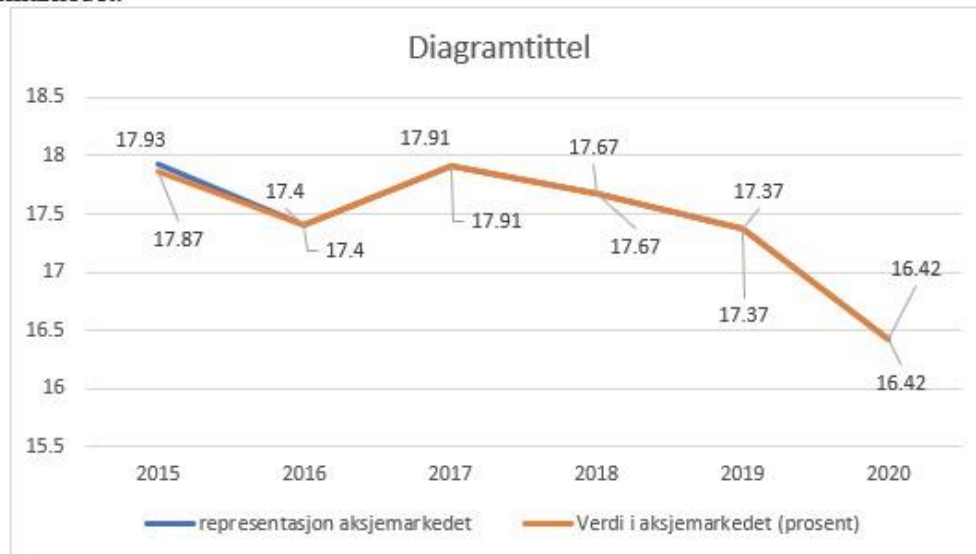
Tabell 9: Kvinnelig andel aksjonærer i det norske aksjemarkedet i perioden 2015-2020

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

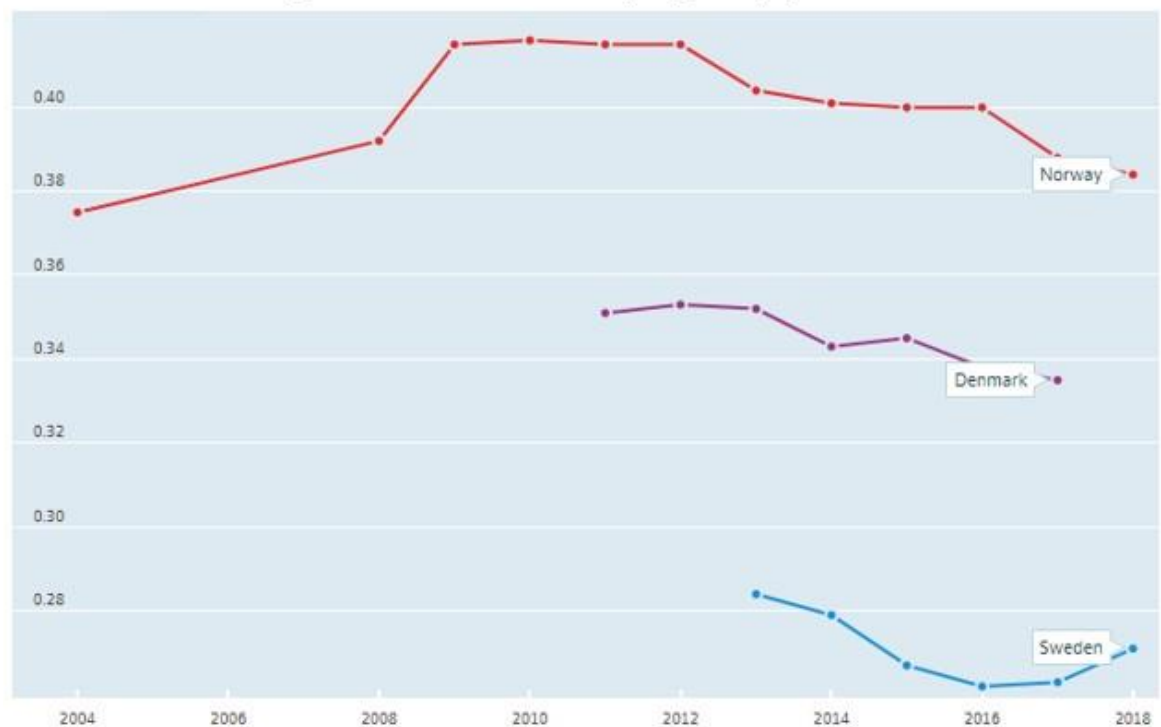

Tabell 11: Kvinners prosentvise representasjon og prosentvise andel av verdien i aksjemarkedet.

Kilde: AksjeNorge 2015-2020

Tabell 12: OECDs data på landenes resultat fra utregning ved hjelp av Gini-koeffisienten

Kilde: OECD (2021), Poverty gap (indicator). doi: 10.1787/349eb41b-en (hentet 6. April 2021)

Tabell 13: Utviklingen av aldersgruppene representert i det norske aksjemarkedet i prosent

Alder	0-17	18-29	30-39	40-49	50-59	60-80	80+
% endring	4%	81%	44%	23%	16%	6%	6%

Kilde: AksjeNorge 2021

Tabell 14: Utviklingen av verdi og antall aksjonærer for menn, kvinner og kombinert (2015-2020)

Antall mann							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		242,196	248,002	254,692	253,700	269,946	339,141
Endring i % fra foregående år			2.34%	2.63%	-0.39%	6.02%	20.40%
Verdi mann (total mnok)							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		73,695	91,253	100,829	95,895	115,074	141,678
Endring i % fra foregående år			19.24%	9.50%	-5.15%	16.67%	18.78%
Verdi mann (gjennomsnittsportefølje)							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		304,278	367,953	395,886	377,986	426,285	417,755
Endring i % fra foregående år			17.31%	7.06%	-4.74%	11.33%	-2.04%
Antall kvinne							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		108,710	109,851	110,345	109,433	115,008	137,060
Endring i % fra foregående år			1.04%	0.45%	-0.83%	4.85%	16.09%
Verdi kvinne (total mnok)							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		16,101	19,235	22,010	20,594	24,199	27,851
Endring i % fra foregående år			16.29%	12.61%	-6.88%	14.90%	13.11%
Verdi kvinne gjennomsnittsportefølje							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		148,110	175,101	199,465	188,188	210,411	203,203
Endring i % fra foregående år			15.41%	12.21%	-5.99%	10.56%	-3.55%
Antall total							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		350,906	357,853	365,037	363,133	384,954	476,201
Endring i % fra foregående år			1.94%	1.97%	-0.52%	5.67%	19.16%
Verdi (total mnok)							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		89,796	110,488	122,839	116,489	139,273	169,529
Endring i % fra foregående år			18.73%	10.05%	-5.45%	16.36%	17.85%
Verdi total gjennomsnittsportefølje							
Årstall	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verdi		452,388	543,053	595,351	566,174	636,697	620,958
Endring i % fra foregående år			16.70%	8.78%	-5.15%	11.08%	-2.53%